

VIURE

VIURE

REVISTA OCCITANA
TRIMESTRALA

Director : R. LAFONT.

Secretari de Redaccion :
F. GARDY.
17. car. « de la Servie »,
Nimes.

Comitat de Redaccion :
J.-P. BRENGUIER,
G. FABRE,
J. LARZAC,
Gui MARTIN,
Ives ROQUETA.

Abonament per un an : 15 F.
Sosten 30 F.
Estrangièr : 17 F. (210 ptes).
Lo numerò : 4 F.
Estrangièr : 5 F.

C.C.P. BRINGUIER,
1566-54, Montpellier.

Estampariá BARNIER,
Nimes.

Lo Gerent :
Joan-Pau BRENGUIER,
8. car. de la Sala-l'Avesque,
34 - Montpelhièr.

SOMARI

1 d'agost de 1968.

- ★ *LA REVOLUCION MANCADA E CAPITADA* :
(Viure), p. 1.
Declaracions del C.O.E.A., p. 2.
Cronologia d'una preséncia, p. 4.
- ★ *POEMAS DE MAI* d'A. Combetas,
R. Lafont, J. Larzac, B. Lesfargas,
I. Roqueta, M. Stenta, p. 7.
- ★ *TESTIMONI* : La Revolucion de
mai dins la carrièra Thouin, per
J.-B. Seguin, p. 14.
- ★ *PER COMPRENE NOSTRE TEMPS* :
Marcuse, Lefebvre, per Felip Gardy,
p. 18.
- ★ *DE PER LO MOND, QUESTIONS
DEL NACIONALISME* :
America del Sud, per Crestian Ru-
del, p. 29; Alemanha, per Jòrdi
Kremnitz, p. 30.
- ★ *CALENDARI* :
per G. Castellví, P. Fabre, F. Gardy,
E. Giordan, Gl. Lasdolors, J.-M. Mi-
chel, J.-I. Roier, p. 38.

Los fascicles nos 1, 2, 3 son agotats, qualques
rars exemplars dels 4, 5, 6, 7, 8 son encar dis-
ponibles.

La revolucion mancada e capitada

SABER se foguèt una Revolucion... N'i a pro que diguèron que non, que caliá pas se far d'idèas e qu'ara se replegan darrier lo verdicte del sufragi universal, de la paur publica, del revenge de « l'òrdre ».

Totas aquelas fugidas, per los que visquèron l'eveniment a la basi, universitària o obrièra, son pas res qu'una pròva : degun pòt dire que la Revolucion aguèsse capitada, mas si qu'èra entamenada. La paur que n'aguèron los aparèlhs e tot lo pes que meteguèron a contrarotlar l'iniciativa espontanèa, qué volètz mai per comprene ? Als istorians ara d'analizar la jornada de las enganas, lo 29 de mai. L'istòria per nosautres es facha ja de çò que veguèrem e que ne portam testimòni.

Saber se foguèt una Revolucion regionalista... La premsa diguèt de non, atencionada a la promocion parisenca, un còp de mai. I a de gents ara per preconizar lo regionalisme coma un replegament maurassian sus las províncias. Mas nosautres portam testimòni d'una orientacion interiora qu'aguèt pas lo temps de se desvelar, e qu'avèm viscuda. Es a Nantes, lo 23 de mai, la manifestacion de solidaritat regionala. Es a Agen, lo 7 de junh, la mesa en acusacion pels joves païsans de las organizacions qu'empachan l'intrada dins la batèsta de las fòrças agricòlas regionalas. Foguèt tota l'aventura de l'autonomia universitària, pas acabada encara, immobilizada al moment ont de pertot pausa la necessitat de l'autonomia regionala. Foguèt la preséncia dels occitanistas joves a cimèl de consciéncia a París, a Bordeu, a Marselha, a Montpelhièr ; a Tolosa, spontanivament las citacions de « Viure » empegadas sus las paretz de la Facultat de las Letras (lo New York Times o veguèt plan). Foguèt en Sorbona lo Comitatz per la Revo-

lucion socialista de las Regions. Foguèt dins las manifestacions una pojada de l'emplèc de l'occitan. Foguèt una florida de poèmas occitans de combat.

E ara, eleccions fachas, la sortida de l'eveniment es nòstra : del costat de l'esquèrra, la reconstruccion ardidada es pensada en termes de descolonizacion, d'animacion regionala, de federalisme ; del costat del Poder la primièra empresa de recuperacion del moviment es un projècte de descentralizacion. Aguèrem pas lo temps ni mai la fòrça publica per nos quilhar de pertot als uèlhs vesents, mas perdeguèrem pas l'escasença. « Viure » dobrís sa nòva tièra dins aquesta entremièja de responsabilitat nòstra.

E primièr baila la paraula al Comitè Occitan d'Estudis e d'Accion que dobrís lo moment d'aquela responsabilitat. Tres ans puèi se justifica nòstra declaracion del n° 1 « Revolucion occitana » : « Occitans e artistas d'òc, solidaris, recampam dins nòstra votz reguèrlha, dins un dire que lo volèm considerar coma nòstra fòrça primièra, las mudacions socialas d'un temps qu'aimam a la passion ». VIURE demòra al servici d'aquela passion.

VIURE.

DECLARACIONS DEL C.O.E.A.

● Sus l'Universitat :

Dins l'estat actual de la batèsta universitària, compte tengut de la sieu vocacion pròpria, lo C.O.E.A. sona l'atencion sus las accions que li semblan necessàrias e mai urgentas :

- un estudi racional dels emplècs avenidors, que non se pòt far que dins un encastre regional amb las associacions de trabalhadors : una enquèsta metodica poiria èsser entamenada tre la rintrada, en botar l'accent sus las estructuras economicas del país e sos bens non emplegats ;
- la mesa a l'òrdre del jorn d'una vista d'ensems de l'autonomia universitària que, dins una region, va de la Maternala a l'Ensenhament superior, e mai al « reciclatge » permanent ;
- l'abandon del concèpte d'estudiants coma categoria sociala e l'entrepeneiracion del mond estudiant e del mond dels trabalhadors ;

- l'establiment d'un poder financièr de l'Universitat autonòma, elegit democraticament, que s'encarguèsse de repartir las subvencions de l'Estat e, s'es lo cas, de signar e contrarotlar de contractes limitats amb lo sector privat de l'economia.

Mai dins l'avenir :

- l'insercion de l'universitat dins una contestacion revolucionària del Regim social passa per sa colaboracion a l'establiment d'un contra-plan regional d'amiras socialistas ;
- l'autonomia deu èsser completada per lo bastiment d'une federacion de las Universitats, dins un encastre francés e tre que siá possible, dins un encastre mai larg, pr'amor d'armonizar lo trabalh pedagogic, la recèrca, l'activitat critica e la desliurança dels titols.

● Suls problèmas agricòls :

1970 se sarrà : dintre de dos ans los òmes e los capitals seràn liures de viatjar dins l'Euròpa del Mercat Comun. Lo capitalisme francés e internacional trobarà de possibilitats nòvas per intervenir dins lo quite domèni agricòl de las regions ja sagatadas pel colonialisme interior.

D'espandidas immensas seràn « liberadas » per una poblacion païsana desaviada, envielhida e apaurida per l'exòde rural. Lo capitalisme se trobarà aquí l'escasença de despossehir definitivament la collectivitat regionala de sa basi foncièra.

Lo C.O.E.A. ramenta que la tèrra aquò es fòrça mai que non pas un mejan de produccion o d'especulacion, e deuriá pas èsser alienada, estant qu'es la basi d'una vida comunitària. Afortis mai que sola una apropiacion socialista occitana pòt aplantar un movement qu'es a prene d'ample e permetre un amainatjament inventiu del territòri regional.

Se tracha doncas al còp de dotar las collectivitats d'un poder d'aquesicion prioritari per totas las susfàcias a la venda quinas que sián, d'un drèch de cantraròtle sus las locacions, e mai d'apreparar pels usatgièrs de la tèrra l'apropriacion collectiva dels domènis casuts entre las mans del capital colonizaire.

Sus las tèrras aital recuperadas seràn plantejadas de realizacions socialistas, primièr anèl d'una bastison socialista d'ensem.

● Suls problèmas culturals :

Aprèp sèt sègles de colonizacion, lo país occitan se capita pres dins la massificacion de la societat industrialà e investit per una pseudò-cultura, parisenca e borgesa, menada, jos l'escapa de la descentralizacion, per una admenistracion que davala. Al terme d'aquel processús, i a pas res que lo voide : desmesiment sens pausa del nombre dels creators de cultura, estofegament intellectual, despoderament, impoissança.

Lo C.O.E.A. ramenta que la cultura es pas un capital de consomar distribuit pels super-mercats culturals o per de fonccionaris, mas prièr de tot una rejoncha de comportaments e de rapòrts dinamics de l'òme amb son environa istorica, sociala e naturala.

La creativitat culturala passa per l'espètatament de las estructuras mentalas alienairas, la recuperacion de la dignitat etnica e un borbolh creator.

Sola d'efièch, una creacion proliferanta e totalament diversificada pòt far que se'n finisca amb una cultura ierarquizada, piramidala e museiformolizada qu'es uèi l'opium del pòble mai pernicios. Mas dins lo meteis temps, tot voler d'animacion culturala deu s'exprimir per la destruccion de las valors alienairas de la dicha Civilizacion e per la liquidacion dels prefèctes e igames culturals e autres sostenèires de la cultura mesa en ostals.

La creacion culturala a pas cap de capitala, de laboratòri privilegiat, de lenga elegida. Se pòt desenvolopar de pertot e aici que sèm, en Occitània. Es un afar de luciditat e de volontat.

Montpelhièr, lo 14 de julh de 1968.

Cronologia d'una Preséncia

★ Lo 22 de març a Nanterre nais un movement, non pas un partit, mas un movement. Pas res que siá « regionalista » dins el. Pr'aquò los estudiants regionalistas, bretons e occitans, son presents e dintran dins lo debat.

★ Lo 24 d'abril a Tolosa nais un autre movement, de contra l'afloquiment del sendicalisme estudiant. Comença l'aventura de l'*Universitat critica*. D'occitanistas son al cap. D'eslogans occitanistas aparèisson.

●
★ Lo 3 de mai, Nanterre es barrada. Lo movement se pòrta en Sorbona. Lo 6 aurà ganhat totas las universitats de França. Timidament encara, comença de s'ausir la revindicacion de l'autonomia de las universitats. Lo primier tractat occitanista sobre l'autonomia es difusit per lo C.O.E.A. de Bordeu.

★ Lo 10 de mai, a Perpignan la cauma comença dins los dos Colègis universitaris e a l'Institut juridic. Se constituís lo « Moviment del 10 de maig », reconogut lo 13 per l'U.N.E.F. Lo nòu « Grup Cultural de la Joventut Catalana » es present. A Rodès comença de se manifestar lo grop revolucionari del *Pavat*.

Los situacionistas a Estrasborg entamenan l'experiéncia de l'autonomia.

Lo 13 de mai, dins las manifestacions de pertot lo moviment universitari sembla d'ajónher lo moviment obrièr e lo moviment païsan.

★ Lo 16 de mai, aprèp una primièra campanha de tracts, se fonda en Sorbona lo « Comitad per la Revolucion Socialista de las Regions », a l'iniciativa del Front Regionalista Còrse, de la Joventut estudianta bretona e del C.O.E.A. que pendent qualques setmanas farà son trabalh d'informacion : debats cada vèspre, meetings, estand de libres dins la cort, tracts. Se capita un dialòg amb los colonizats del dedins e del defòra : guadelopeans, martiniqués, francofòns de l'Ontario, del Quebec, flamencs, wallons, bascos, galicians, josieus del cercle Gaston Crémieux. Se fan d'intervencions dins las seccions d'animacion culturala, de linguistica, d'istòria, etc...

Aquò durarà de tant que los estudiants demoraràn dins la Sorbona.

A Montpelhier, Marselha, Bordeu, Lion, Tolosa, coma a París, los estudiants del C.O.E.A. espandisson sos tracts successius.

Ara es generala la revindicacion d'autonomia universitària, adoptada per l'U.N.E.F. e lo S.N.E.-Sup. Dins las discussions d'estudiants e d'ensenhaires, l'autonomia regionala es envisatjada de mai en mai coma condicion de l'autonomia universitària.

★ Lo 23 de mai a Nantes las pancartas demandan l'autonomia regionala, dins una manifestacion espontànèa qu'agropa obrièrs e païsans.

★ Lo 5 de junh un grop d'estudiants occitanistas de Montpelhièr van, amb R. Lafont e I. Roqueta, tenir un meeting dins la Facultat de las Letras de Tolosa.

★ Lo 11 de junh R. Lafont va a Perpignan parlar a la convida del « Grup Cultural de la Joventut Catalana » que fa la campanha electorala sus de tèmas regionalistas.

La premsa francesa comença de parlar de las intencions de regionalizacion del Cap de l'Estat.

A Montpelhièr a la Facultat de las Sciéncias se tendràn encara dos meetings de debat sobre l'autonomia regionala, amb los expausats de Lafont, Dugrand, Pos e Saumada, amb de publics de 400 a 500 personas.

Lo movement revolucionari s'es acabat. Demòran los debats sobre l'estructuracion universitària.

★ Los 13 e 14 de julh a Montpelhier las jornadas de *Viure* e del C.O.E.A., que devián dobrir l'Universitat populara d'estiu, se tenon al Centre *L'Ostal*.

★ Del 22 al 27 de julh, a Rodès se ten la setmana culturala del *Pavat* : films revolucionaris, expausats sul colonialisme interior, amb la preséncia d'Ives Roqueta, sus la Glèisa e la Revolucion, amb lo Paire Cardonnel.

Lo *Courrier de la République*, entre d'autres publicacions, tira de la « Revolucion de mai » aquesta leiçon : « Cette révolte contre les hiérarchies, qui mettait en cause la monopolisation de l'autorité et la confiscation de la rationalité par les échelons supérieurs, débouchait ainsi immédiatement sur l'exigence non moins profonde d'une décentralisation radicale. Il rejoignait, dès lors, le mouvement d'émancipation de la province française, et éveillait immédiatement des échos jusque dans le monde paysan. Le refus d'accorder aux collectivités locales, villes ou régions, le droit de gérer librement leurs propres affaires, cette volonté de couler toute vie locale dans un même moule administratif défini et dirigé par l'autorité centrale, cette hantise jacobine de l'éclatement de la France et donc de l'initiative diversifiée et de l'expérimentation locale, tout cela était radicalement et directement récusé par ce mouvement de contestation... »

Dans ce combat pour la décentralisation, la gauche ne manquera pas d'alliés dans le mouvement de contestation actuel car la prise de responsabilité du citoyen au niveau de sa ville ou de sa région, « l'occupation » d'une collectivité locale par ses habitants abolira sans doute une des sources d'aliénation les plus profondes de notre civilisation ».

Se farà puèi lo compte de totes los, dels grands universitaris qu'an fondat lo « Mouvement Communautaire français » als felibres de l'*Escòla de Lar*, qu'an tirat de mai la leiçon regionalista, practicament. Per *Viure*, preséncia e cronologia contunhan...

POËMAS DE MAI

*Aquestes son pas res qu'una mòstra.
VIURE ne publicarà lèu d'autres dins
un quasèrn especial.*

NOVELA FLORIDA

Aquí lo polit mes de mai
MAI
las floretas del flowers power
SANG e LAGREMAS

AUTOGRAF AUTOCRITIC

Autonomia
Autogestion
Automobila
(cremada)
Autodeterminacion
Auto da fé
Autopsia
Autoritat
(autofecondacion)

LOVE IN

En plena carrièra
Seguy fa l'amor amb Pompidor
L'Universitat amb lo Pòble
Las caladas amb los flics
e de gropuscus se Congrèan
coma d'uòus
totas glèisas barradas

CALDERS

L'escala mobila dobla escala
Seguy l'apila Pompidor davala
la vida monta en contra pes
l'egalitat - legalitat
e res que compte contra P.C.

Joan LARZAC.

En res n'avèm besonh
dels segles de tristum
per endralhar lo tèmps en delai de l'esper
las ventadas son mòrtas
per i faire lo liech que cap de prima
metrà pas mai a la fenestra
Quora cercam
al mitan del pavat lo crit
roge del sang que reguitna
en res n'avèm besonh
d'emmascar nòstres uèlhs
d'un petaç de vacadas
Nòstre còr a butat
mai luenh que los randals dels dieuses
vièlhs tornats
pintrats dins un simbèl o roge o tricolòr
e que pòrta lo dòl
d'un pan de cèl tombat.

Lo ventre
de Sorbona s'espeta de tot band
que nos fa son monilh
per qu'es totjorn estat
la junta cuòl-cosida de vielhum
en fòra nòstra jòia
Quora volètz
dubrir la pòrta vos aufèga
lo fum dels vespres vièlhs
mas avèm
del còs doç de la femna
lo mascle recòrd
Ta chata ne farem una Santa Pilula
es tot çò que se vend
per consumacion tota
made in France
Alara getarem las fabricas
dins l'aire que se ritz
Lo sang
roge que plòu dins l'aur d'un solelh
jove tornarmai fa la carn
mai druda que lo fèrre
e qu'a nosat dins son tendrum
los mormolhs del matin.

A. COMBETAS.

1

Tu Machado dau Segond Congrès de la Defènça de la Cultura
e de Cotlliure
tu Federico de la Ciutat Universitària
e de cinc oras just la poncha dau capvèspre dins ta carn
tu Nezval lo jove
e tu Maiakovski lo mòrt e jamai mòrt
ara podèm parlar e non pas pèr maniera
ara podèm parlar dau còr e boca clausa
mentre se passeja pèr carriera un cant que n'aviàm doblidat
[li paraulas
e se fai dins lo tèmps un grand remenadis d'ulhauc.
Ara qu'avèm pres amondaut la Sorbona
pèr abrar regalida amb toti li vergonhas
e que prendrem tanbèn l'Universitat de Barcelona
ara lis ans escàmbian si sasons
e i a totjorn dins l'èr aqueu gost de chavana
qu'es signe de l'estiu encara avenidor.
Ara dins lo silenci di poètas
lo poèma se fai amb de paraulas promogudas
amb de paraulas que s'escapan de la retorica sendicala
obriers païsans escolans flors d'auristre
es interdich de pas escriure de poèmas
se siàm de millerats e non pas pèr maniera
mai pèr nos inventar nosautres
parier aqueu que s'invènta que viu
en mossegant a l'espata lo mond.

2

Coma un coble d'amants que tomba
cargat d'estiu sus la terra pesuga
e mantèn lo solèu pus naut que son agach
reversat
coma la comba au bolh
de solelhada de trabalh e de vòtz
que suspausa lo serre
coma vènt dau tremont que vai querre la rara
dau païs nòstre e d'autri païs tròba
coma la mar que se desfai en d'autri mars
parier nos acampam d'oradas que redòlan
sus un pendís d'istòria ont tot nos vèn possible
tot es sauvat entre que mòr
es la Revolucion dau momentan
d'aquò la terra es abitabla.

Lo sètze de mai en Sorbona
 se fondèt lo Comitatz pèr la Revolucion socialista di regions.
 E sus lo baloard ont i a vint ans
 cercave ieu en van de poètas maudichs
 amb mon desir tròp grand pèr mon pitre e la vila
 li descaladaire' an maudich
 l'òrdre dis argosins de l'enuieg de l'espèra.
 Escotatz-me que i a vint ans que descalade
 amb de mans engrepesidas de paciència
 lo desir es tròp grand ara es mai grand que ieu
 la lenga d'òc crida mai fòrt que l'Acadèmia
 ara s'espèra plus
 la consciència populara es mai nauta que lo pòble
 e la bandiera roja ò negra — qué i fai ?
 escarta per vosautre' e pèr ieu li portaus de la sòm.

Robèrt LAFONT.

Tu, Ròse, diga-li
 a la terra occitana
 que lèu vas rescontrar,
 diga-li qu' aquí soi
 per l'amor d'ela.
 Que se me tustan
 los d'en fàcia,
 que reçauprai los còps
 per l'amor d'ela.
 E diga-li tanben
 que los òmes d'en fàcia
 mai que ieu son de plànher.
 Negres son, son cascats,
 son armats de fusilhs
 e lançan de granadas.
 Negres son dins la nuech
 de fum e de grumilhas.
 Negre lo vestit, negre l'uelh, negre...

...mas quora dobrisson las pòtas
 parlan coma ieu
 e dins lo fons dau còr
 servan quauque recòrd
 de bòria abandonada
 au mitan d'un ermàs,

pensan a la darrièra meitiva
que faguèron amb lo pair,
ausisson lo chin que jaupa
dins la nuech, un bruch de socs
sus lo bassuelh, un òme
entra amb una lanterna e ditz :
la vaca que vai vedelar
o ben se sieta rasis lo landièr
e para las mans al fuòc.
Quantes maitins de rosada,
de luserna o de botarèus,
quin chaupinhar pels rastolhs,
e las escluciadas d'agost
e las nuechs sus la pelena
tot gaitant las estelas
virant tot suau dins lo cèl.

Mas, de ser, los negres C.R.S.
trepejan lor passat
e conscienciosament
lançan de granadas,
e tustan, tustan.

O fraires alienats,
negras victimas,
negres borrèls ;
las pèiras que vos mandì
son pèiras per bastir
un ostal que siá nòstre ;
onte poscatz vos sovenir
onte sapiàtz l'avenidor
onte siàtz d'òmes
e res de mens.

Mas quantas pèiras nos caldriá
per que siàtz
d'òmes liures.
Per que siám
totis liures.

Tu, Ròse, diga a la terra
occitana qu'aquí soi
per l'amor d'ela.

L'òme qu'aviá viscut
dins l'aurelha de la paur
massèt 'na pèira, la getèt.

Ausiguèt qauque res
que cracinava.
Que cruississia
dins el.
Diguèt : los òmes
son de fraires.
O tornèt dire un pauc pus naut :
los òmes son de fraires.
Aquò restontissia coma
dins lo pabalhon d'una aurelha :
LOS OMES SON DE FRAIRES.

Las pèiras tombavan
a molonadas
sus los fèrres reaccionaris
prometuts al rovilh.
Las pèiras tombavan
sus los bloquièrs, sus los cascos,
las pèiras repicavan,
mas òm ausissia non mas
LOS OMES SON DE FRAIRES.

Tota la nuech s'èra facha
una immensa aurelha.

Un pauc de vent donava
a las perlas de susor
un auguri de rosada.

Era venguda
l'ora de nàisser.

Bernat LESFARGAS.

paraulas
e mai paraulas
parlan de politica
del govèrn
cadun ditz son èime
e brama per totes
revolucion
exteriora del mond de la vida
que los autres conoisson als autres
mas cadun ditz son èime
que negue un mond social
lucha d'esperits idèas que se tustan
armas quilhadas
ont siás Occitània ?

parlan de nacionalizacion
agachan cap a París
quora i a pas que de biciletas
per i anar
avèm la nòstra vila dins la man
la desliurar de cadenas longas
es soncament que se sap
encadenada ?
lo ligam es tan vièlh que venguèt
la vila meteissa

Occitània tanben
siás ton ligam
ta cadena siás tu
ton cotèl fa ta vida
lo saupràs deman
ara te creses un autre païs
unificat
la treva de ton èsser
passa
dins lo grand silenci de la revolucion
paraulas que te taison
te foguèsses coneguda
auriás cambiat lo mond
deman
es deman qu'aquel mond
te traparà
amb los mots qu'aurem dichs
que cridaràn ta libertat
te cridarem Occitània.

Miquela STENTA.

PARLA DE GAULLE

Devi dire plan naut
que las fòrças de l'òrdre
an fach son dever tot entièr
An tuat, an matracat, an embarrat
an facha la nuòch mai negra
la sang mai roja
la libertat mai cara
an empachat la prima
de tombar sus l'estiu.

Ives ROQUETA.

Testimoni :

La Revolucion de mai dins la carrièra Thouin

LA carrièra Thouin n'i a, probable, dins las províncias, que la coneisson pas. Dirai que copa la carrièra Descartes, ont es Politecnica, e s'acaba sus la Plaça de la Contrescarpa. Rabelais e Verlaine visquèron empr'aquí. Sant Inhaci e Calvin tanben. Lo Panteon e lo licèu Enric IV son vesins. Se i passa dins las escanas, se i jai dins la glòria. Los monuments, las lausas, los ostals vielhs o claman. Mas tot aquò fa pas vertadièrament la vida d'aquel barri. Son los estudiants, los bit-nics, los hipies quand n'i a, e puèi lo brave monde que venon beure un còp a la *Chope*, e se i donar l'illusion de la canalha.

Era pas un canton per la Revolucion. Lo divendres 3 de mai entendèrem quitament pas çò que se passava a l'entorn de Sorbona, sul baloard Sant Miquèl e pròche lo Luxemborg. N'aguèri pas idèa. après una jornada de trabalh a l'ostal, qu'en escotar Euròpa 1 a 7 oras manca 5 de vèspre. Sortiguèri sul pic. Al mièg de la carrièra Soufflot rescontrèri una filha de Tolosa qu'es del nòstre cors d'Occitan a l'Escòla Normala d'Ulm. Plorava. Simpatia o pas, n'aguèri pas per longtemps abans de far coma ela. Los estudiants los vesiàm, devèrs lo Luxemborg. Una pressa qu'òm auriá dich una èrsa, del biais que se moviá. Las granadas lacrimogènas tombavan, petavan. Se fasiá un trauc dins la pressa, puèi se tampava. De policièrs, de gendarmas, de C.R.S. de pertot. Un pichon borgés calamistrat coma un actor de cinemà parlava de « te fotre tota aquela canalha d'estudiants a l'armada ». Degun li respondèt pas.

Un còp l'òrdre restablit, coma dison, faguèri lo torn del quartièr, cap a las 11 oras de nuèch. La policia en armas clavava la Sorbona. Entre lo Centre Richelieu e las P.U.F., sul baloard St-Miquèl, doas o tres rengadas de C.R.S., coma per agantar del mal l'estatua de l'August Comte. Dins la veirina de las P.U.F., a quinze centimètres de l'espata d'un « flic », un libre novèl : *Le travail en milieu hostile*.

Lo week-en foguèt pro ordenari. La carrièra Thouin coneguèt son amodament acostumat, mai que plus dins la nuèch del dissabte e los vèspre del dimenge. Los joves contunhavan de cantar, de s'espacjar. Semblava d'acòrdi entre tot lo mond que per las causas seriosas se veiriá lo diluns.

D'efièch. A cinc oras après-miègjorn, lo diluns, un estudiant venguèt me veire per me parlar de sa tèsi que comença. Sus la significacion sociologica del neò-calvinisme de Barth e del neò-tomisme del Maritain (lo de Garona, òc!). Lo transistor marchèt tot lo temps de nòstra conversa. Mon estudiant èra passat per la Plaça Maubert. N'èra malaut. La revolucion, disiá, la ràdio semblava pas de li donar tòrt. Anèrem dinar ensems dins un bistròt, pròche Maubert. I aviá la T.V. Pèirafita nos afortiguèt : « Es pas grand causa, comparat amb çò que s'es passat en Alemanha e endacòm mai... » Dins lo cafè totas las practicas s'agachèron abans de se petar de rire. Anèrem puèi veire la Plaça. Coma dins los libres d'istòria a la pagina de 48. E los C.R.S. de pertot. A costat del musèu de Cluny nos corsèron. Mai ieu corri pas jamai. Donc, passèron. Paures eles ! Lo mond, joines, vielhs, òmes, femnas lor getavan de pavats sul cap. Dins l'escur. De l'odor del lacrimogèna. Dins las cridas e las insultas. A un moment passèt una veitura de la polícia. Dançava sus la cauçada descaladada. Ensajava de fonsar. Una estona. Quatre o cinc calhaus petan sos veires. Granadas, pavats. Udolament de las ambulàncias. Ulhauces. Al canton de St-German e de St-Miquèl aquò comença de flambejar. Còrnan los pompièrs. Se i èrem pas, ara i sèm. A plec.

En tornar a la carrièra Thouin m'aculhiguèt la silenci. Lo signe de la revolucion de mai d'aquel costat. La nuèch del 10 a l'11 de mai, pr'aquò, lo silenci venguèt pas abans las 6 oras de matin. Aquí compreguèri. Se passava quicòm mai que non pas una revendicacion corporativa. A las doas oras e mièja de matin, l'11, me derevelhèron las cridadas dels C.R.S. Que los estudiants avián quilhada una barricada al canton de las carrièras Thouin e Descartes, o sabiái. En sortir d'un acamp (non politic!) a 10 oras 1/2 la velha, aviái vist los joves començar las barricadas. A l'Escòla Normala aviái parlat amb d'amics occitans. Per ieu èra una engana. Sus una barricada òm pot pas mai que de se defendre. Lo quartièr, embarrat e clavat veniá una trapa. Los òmes d'autoritat o comprendrián, me disiái. Se bolegarián

pas. L'endeman a las 7 oras i auriá pas pus que de pregar los estudiants d'anar dormir un bocin a l'ostal. Vertat, ieu compreni pas res a la politica. Mentre me cargavi las cauças en durbint las cortinas de mon burèu, sus la carrièra Descartes, veguèri la policia en posicion. Los estudiants, en pè sus la barricada, lo punh levat, una bandièra roja al mièg d'eles, cantavan l'*Internacionala*. Lo rite acabat, coma per afortir una intencion d'istòria, se baissèron per amassar de pavats. Las granadas plevián ja. Durèt tres oras e mièja. Dètz o dotze còps los C.R.S. reculèron en se corrent. Era pas mai : « Charlot des sous », mas « De Gaulle assassin », « C.R.S. = S.S. », e l'*Internacionala*, portada per, benlèu, cinc cent voses de joines, dròlles e dròllas, en una nuèch venguts « combatants de la darrièra ». Devèrs 4 oras 1/2 la primièra veitura cremèt. Ne deviá flambar 6 dins la carrièra Thouin. Lo mond getavan d'aiga suls estudiants per tal de los agantar del gaz. Euròpa I e Luxemborg avián fach conéisser lo sistèma. Benlèu tombava pas que d'aiga las fenèstras. Los C.R.S. ne venián malauts. Sens comptar qu'avián de blessats. Ne veguèri tombar tres dejós la fenèstra de ma cambra. Pleviá d'insultas tanben. D'aquelas qu'una revista occitana pot pas raportar. L'apotecari a costat durbiguèt sa botèga. Un mètge comencèt de circular, amb sa carta a la man, aculhit amb sentiments de C.R.S.

N'i aguèt fins a las 5 oras 1/2 o 6 oras. Los estudiants, despassats, se recaptèron a la Plaça de l'Estrapada. Entre eles e la policia doas barricadas, sèis veituras en flambas, los pompièrs empachats d'avançar. Las ambulàncias qu'udolavan. Al moment que la policia tornèt prene lo contraròtle de la situacion, los joines de las barricadas de mon costat — pròche los 2.000 — poguèron s'embarrar dins l'Escòla Normala de la carrièra d'Ulm. Flacelière, l'elenista que n'es director, poguèt persuasir los C.R.S. de pas dintrar dins un bastiment de l'Universitat. L'Atènas democratica pòt viure dins lo còr d'un filològ.

Se m'esperlongui sus aquela nuèch del 10 a l'11 de mai, es que per ma carrièra, aquò foguèt l'eveniment important. Tanben perquè per ieu foguèt la descuberta del « movement ». Pas tròp d'idèas benlèu, o tròpas per èstre eficaç, mas un còr e una volontat d'esmòure una paret. Passi sus la visita del quartièr, l'11 a 6 oras 1/2 del matin. La desolacion que sabètz, al mens perquè las fotòs ne mancan pas dins los jornals, dins de libres tanben... Mas los qu'aquela

alba escura, aprep la nuèch sens dormir, se trobèron al mitan de las restas de granadas, dels pavats expandits o acampats, de las fustas de signalizacion desraigadas, de las veituras cremadas, dins l'odor de lacrimogèna, jos un cèl de fin del mond poiràn pas oblidar deman çò que vòl dire quand se parla de dètz annadas d'estabilitat e d'un poder fòrt.

La carrièra Thouin es tornada a sas abituds. L'estiu es plovinos. Dimenge, en tornar d'una restanca a Brussel, trobèri los cafès barrats, a 11 oras de nuèch. D'escalfadas que se passavan sul baloard St-Miquèl avián persuasits los *bonhats* d'anar al lièch abans l'ora acostumada. Lo 14 de julh tot lo mond o festèjan pas parièr ! Ièr lo Palais-Royal èra lo luòc de qualques acaraments entre C.R.S. e non C.R.S. Pr'aquò lo *Figaro* nos assegura aqueste matin (17 de julh) que « Arcachon pleure ses C.R.S. ». Ma simpatia a la familha. Ara esperam l'octòbre del dialòg. I aurà una tèsi de far sul neò-gaullisme e sa significacion sociologica dins una amira de continuitat discontinuida, o vice versa s'aquò vos agrada mai.

Joan-B. SEGUIN.

LO LIBRE OCCITAN

NOVETATS :

- ★ *Francés de Corteta*, tròces causits per R. LAFONT.
- ★ JOAN-B. FABRE, *Istòria de Joan-l'an-pres, l'Opera d'Aubais, Lo Tresaur de substancion*, avantdire d'IVES ROQUETA.
- ★ *Lo Libre de Rut*, presentat e revirat per J. ROQUETA amb l'ajuda del Pastor LYS.

Coll. 4 VERTATS :

- ★ *L'Estrangièr del dedins*, poëma de J. LARZAC, un quasèrn 3,50 F. en venda a « Viure ».

PER COMPRENE NOSTRE TEMPS : MARCUSE, LEFEBVRE

LA question non es de saber se li Jornadas de mai son estadas revolucionàrias ò non : aquò serà dins quauque temps — lo temps de faire lis enquèstas e lis analisis necessàrias a tota perspectiva istorica — lo pretzfach di sociològs e dis istorians. La question non es ni mai d'ensajar de comprene çò que s'es passat, de desgatjar lo sens prigond de l'esdeveniment e si motivacions exterioras, que tènnon a un ensèms de donadas objectivas mai ò mens conegudas, mai que nos ensenharián pas rên de vertadierament positiu per quant i movements fundamentaus qu'an sostengut aqueli jornadas. La sola analisi qu'es possible d'entamenar a l'ora d'ara, en defòra dis ensajs de prospectiva que mancaràn pas d'èstre fachs, aquò's la di grandi fòrças desconscièntas qu'òm pòt rasonablament devinhar au travèrs d'una situacion pauc clara e sèmpe a mand de cambiar d'a fons de significacion.

Fin finala sembla que l'elemènt essenciau, elemènt que va fòrça mai luenh que li jornadas de mai, siá un fenomen d'espèntament de la societat, ò, puslèu, de l'ensèms, complex e mau conegut encara falta d'estudis precis e pron largs, di sistèmas que la compausan. Per delà li arroinaments e li copaduras en susfàcia que son estats botats en relèu, se pòt legir, mai ò mens clar segon li domènis envisatjats, un vertadier escrancament di fundamentas ara vengudas tradicionals de nòstra vida de cada jorn. Qu'aqueu escrancament siá lo signe d'un cambiament mai categoric a venir, aquò's un autre problèma, que n'avèm ni li donadas totas, ni mai li solucions.

UNA SOCIETAT REPRESSIVA

Li caracteristicas generalas d'aquela societat, lis atrobam pron ben estudiadas dins lo darrier libre d'Enric Lefebvre, *La vie quotidienne dans le monde moderne* (1). Segur, la problematica de Lefebvre se pòt contestar, mai es a l'encòp pron desgatjada di metòdes tradicionaus e pron estacada i condicions objectivas de l'existéncia per èstre una esplecha d'un grand interès per nosautres. La societat actuala, segon Lefebvre, es una « societat burocratica de consomacion dirigida ». Aquela definicion marca, d'un band, lo caractèr racionau d'aquela societat e li limits d'aquela racionalitat, d'un autre band son objècte (la consomacion e non la produccion) e lo plan ont ela fa portar sis esperfòrç : lo quotidian (2). Es a dire qu'un movement d'integracion es sèmpe necessari per faire dintrar dins li sistèmas en plaça li contradiccions que naisson de temps en autre de la vida d'una societat d'aqueu tip. Movement d'integracion qu'es doble : se tracha non solament de suprimir li contradiccions au nivèu di mejans de consomacion, mai tanben de transformar lis fòrças creairitz e dinamicas en besonhs passius e aisidament contrarotlables. Enric Lefebvre dessenha amb claritat aquela evolucion de la societat : entre 1950 e 1960 se traduis per un dessasi-

(1) Henri Lefebvre, *La vie quotidienne dans le monde moderne*, col. Idées, Gallimard, 1968. Vèire tanben, dau metels autor, *Critique de la vie quotidienne*, T. I, ed. de l'Arche, 1958, T. II, ed. de l'Arche, 1962.

(2) cf. *La vie quotidienne...*, p. 90 sqq.

ment progressiu de se de la societat. Aqueu dessasiment es tant pregond que Lefebvre trasteja pas d'afortir : « *tot de long d'aqueu processús de substitucion e de desplaçament ideologics, an capitat d'escavartar e mai d'escafar la consciéncia de l'alienacion en ajustant is ancianas d'alienacions nòvas* » (3). L'objectiu, velat ò consciènt, d'una estrategia d'aquela mena es una mesa en condicion individuala pèr lo biais de constrenchas collectivas : antau se bota en plaça una mecanica autò-repressiva que fa dintrar dins son jòc li fòrças de liberacion de l'individu e lis utiliza, après de lis aver reduchas au nivèu de simples besonhs, coma endormitòris socials, politics e culturaus. Antau la societat, pauc a cha pauc se barra sus ela-meteissa, e se farga si mitès, sènsa se mainar que, d'un moment a l'autre, tot aqueu edifici pòt se fendasclar e benlèu s'espètar en mila morcèus. Toti li possibilitats de dubertura, dins quauque domèni que siá, son sistematicament desprovesidas de sa significacion, e lis excepcions e li ponchs de copadura que se fan jorn metodicament negats dins la massa generala. Segon la formula d'H. Marcuse, aquela societat « barrada » adormèrgís e « *integra toti li dimensions de l'existéncia, privada e publica* » (4). S'agís en fach d'una vertadièra còntre-revolucion qualitativa, ont li tendéncias de fugida son esplechadas d'un ponch de vista reaccionari. Li sistèmas prenon en carga li reivindicacions (au sens mai larg) que capitàn encara de s'exprimir, e aquò d'altan mai qu'aquell sistèmas, soventi còps, aurián degut jogar eli un ròtle reivindicatiu, subretot au nivèu politic e au nivèu social (5). L'integracion antau realizada tròba dins son succès la mai granda part de sa realitat : d'efiech, òm se maina lèu que tot, dins una societat d'aqueu tip, repausa sus una sentida d'unitat, d'omogeneizacion faussa a sa fundamenta : « *Glèisas nòvas, es a dire Glèisas en un sens nòu, li burocracias modernas, estaticas, politics, fan concurréncia is ancianas*

Glèisas en prescrivènt lo detalh. Li resultat son parieras : l'òrdre morau e l'im-moralisme en prigondor, la culpabilizacion e la fugida davant la lei e lis àngels ». L'òrdre establìt, sènsa relambi amenaçat per d'entrepresas dichas per aquò « subversivas » — e qu'o son objectivament —, es coma la lei primiera de la societat repressiva : n'es l'expression mai nauta, e la forma dau terrorisme que ne sorgènta es d'autant mai acabada e generala que li sistèmas en plaça cubrisson una part mai larga de la vida. *Ghettò* suprèm de la societat repressiva moderna, l'òrdre morau, legitimat per l'Estat, s'apiela sus toti li *ghettòs* qu'aquela societat a sauput inventar per renfortir sa coheréncia, e, demest d'autres, sus la revolucion ela-meteissa, perfiechament integrada dins l'ensèm social (6). L'oposicion — evidentament se

(3) cf. Idem, p. 110.

(4) H. Marcuse, *l'Homme unidimensionnel*, ed. de Minuit, col. *Arguments*, 1968.

(5) cf. li paginas ont Marcuse analisa l'« embarrament de l'univers politic » : « *dins l'esfèra politica, aquela tendéncia (a la convergèncià) se traduis per una unificacion plan definida ò convergèncià dis oposats* ». (L'H.U., p. 46). Evolucion especialament vesedaira en çò di partits politics de senèstra e dis organizacions sendicalas : lo processús d'integracion a fach de si reivindicacions, per sa part essenciala, de reivindicacions d'òrdre quantitativ, e non qualitativ. La societat, per eli, a jogat un ròtle massificaire essencial. Aqueu fenomèn es tanben notat coma cau per Lefebvre : « *pèr lo biais de la quotidianetat organizada, la classa obriera es estada pèr part integrada a la societat existènta, çò que vòu dire sa desintegracion coma classa* ». (*La vie quotidienne...*, p. 336).

(6) La revolucion ven fraseologia : çò qu'èra, per sa quita definicion, una *praxis* s'es cambiat en un sota-sistèma de mai, perfiechament integrat dins li quadres « legaus » e estatics tradicionaus.

tracha d'una oposicion de susfàcia — i jòga tanben son ròtle : es un ròtle de repression au second gras, lo d'una anti-presa de consciéncia que refusa pèr principi de situir si criticas en defòra de la legitimitat collectiva. Es aquela pseudò-critica qu'es vestida dau qualificatiu de dialòg dins la societat modèrna : li problèmas, d'aqueu biais, son reduchs a l'estat de subtilitats retoricar. Toti li questions susceptiblas de se pausar son embarradas dins li quadres estrechs e sènsa possibilitat d'escapa que li sistèmas an per tasca d'adaptar is estats de desconsciéncia mai ò mens granda de la collectivitat : « *i a ges de drama vesedor. Om s'installa dins lo cool* » (7). Om s'installa dins un mond asseptizat ont lo desrisòri tèn la primiera — e gaireben sola — plaça.

Un mond tanbèn de l'autò-colonizacion : is alienacions collectivas cau apondre tota una tiera d'alienacions individualas, que, progressivament, se transforman en alienacions collectivas nòvas. Politicament, aqueu processús se traduis per un nivèlament generau, una pèrdia quasi totala d'imaginacion. Economicament per un neò-colonialisme afavorizat per lis estructuras estaticas : « *l'esplecha semi-coloniala de tot çò qu'es is entorns di centres de decisions politics e de concentracion economica di capitaus : regions perifericas, campèstre e zonas de produccion agricòla, banlègas...* » (8). Culturalament per l'abandon de tota dinamica creairitz.

ESCRITURA E ESPECTACLE

Una societat antau massificada, per delà li leis e lis institucions, viu en se conformant is articles d'un cèrt nombre de còdis, que sostènon li sistèmas e balhan a toti la possibilitat de s'embarrar dins aqueli sistèmas. A un nivèu superior, aqueu fenomèn d'integracions generalizadas mena a una *desintegracion* generalizada ela tanben de la societat. La societat, a aqueu moment, es constituïda per

un ensèm de quadres vueges que mancan pas de s'oposar, e tendon lèu lèu a se destrusir. Tendéncia que s'encamina devers un *racisme generalizat* : « *toti còtra toti : a de reng li femnas, li dròlles, li jòves, li proletaris, lis estrangiers, lis etnias diversas son l'objècte d'ostracisme...* » (9). E cada còp aquela desintegracion a per consequéncia, siá una preca en carga encara mai repressiva de l'individú per li sistèmas, siá un moment d'abandon gairebèn totau ont li fòrças amagadas tròban subran una escapa en defòra dis estructuras « legalas ».

D'efiech tot, dins una societat repressiva dau tip definit per E. Lefebvre, es canalizat e ordenat amb metòde segon una tiera de leis qu'an per tòca de vuejar de son sens cada temptativa de liberacion : lo mond vèn *espectacle*, spectacle claus, d'ont es fòrabandida tota energia creairitz. Lo processús d'autò-colonizacion s'acaba per una mesa en sòm di consciéncias : tot es a *vèire*, a *contemplan*, jamai a faire, levat dins lo quadre estrechon de joguinass rassegurantas per toti. L'energia tota — desir e rason — se'n apoderan li mecanismes sociaux, e la fòrça de bonaür que viu dins l'òme, la societat ne fai un simple besonh demest d'autres, aisidament comorable. L'espectacle, coma l'escritura — e aquò's pas verai soncament per la cultura — es lo remèdi-miracle còtra li tibaments que pòdon nàisser quora la sentida d'una manca, qué que siá, vèn pron fòrta e amenaça ja de desglesir de tròp li tròç massificats de l'edifici quotidian. Li conflictes, antau, se desnosan amb doçor, e tot çò tragic de l'existéncia se resòu en un ensèm de mesuras de caractèr collectiu — social segon lo voca-

(7) cf. *La vie quotidienne...*, p. 126. Aquela desdramatizacion fa pas que sotalinhar la fòrça di sistèmas.

(8) Idem, p. 114.

(9) Idem, pp. 337-338.

bulari consagrat — que negan la dimension especifica di questions en causa. Coma o afortis Lefebvre, « *dins la vida quotidiana, li gènts s'empachan de creire a sa pròpria experiéncia e de'n tenir còmpte.* » La censura jòga a toti li nivèus de la vida, individuaus e collectius. E son li formas geladas d'aquel edifici negatiu en pregondor que servisson d'estapas i sèmbra-libertats que pòdon encara grellhar de la nèbla jornadièra : « *lo quotidianus, es qu'es encara un òme ? Es virtualament un automat* » (10).

Es de la flaquesa d'aquel ensèm de leis eschichas ò non, mai que sèmpre an tendéncia a s'immobilizar en sistèmas contradictòris, que ven la possibilitat de dobrir una societat antau barrada. Demòra de saber s'aquela dubertura es pas qu'una illusion, qu'un produch de mai d'aquela vertat circulària. Per H. Marcuse, la responsa sèmbra pron clara : tota dubertura es fin finala una escapa ideologica sensa fondamènta. La societat, segon l'autor de l'*Ome unidimensionau*, es pron fòrta per recuperar li temptativas fachas contra ela. Escritura e espectacle, definitivament desseparada d'un subjècte vertadier, la vida quotidiana es condemnada a perdurar sènsa qu'un cambiament qualitatiu siá possible. La perspectiva istorica, d'aqueu ponch de vista, es pas qu'una engana : tot se desbana en fach sus lo mòde de la repeticion, e la quantitat sola i pòt evoluir.

Lo diagnostic d'Enric Lefebvre es fòrça mai temperat : per lo sociològ de Nanterre, la societat modèrna es una societat non-barrada, e lo concèpte de revolucion, e mai foguèsse estat sovènti còps vujat de son sèns e utilizat contra eu-meteis, serva tota son eficacitat, au nivèu economic segur, mai tanbèn (e aquela ligason es necessària) au nivèu politic (cau pas jamai doblidar que « *lo deperiment de l'Estat demòra la tòca e lo sèns* ») e tanbèn (lo caractèr imperatiu d'aquela tripla ligason pren antau tota sa fòrça) au ni-

vèu culturau. Se non, lo perilh es grand, e ja pron ben conegut : economisme de consomacion, estalinisme politic, estetisme e espectacle. Se tracha de tornar balhar i velleitats de liberacion esplechadas contra son sèns per la societat son dinamisme e son poder de deslargament de l'imaginacion. Çò qu'implica, de segur, una critica radicala di pseudò-mejans de liberacion prepausats pèr aquela societat, critica que deu menar, ribon ribanha, fins a una transformacion qualitativa completa di mites qu'ordenan la vida quotidiana (11).

DAU DESIR A LA FESTA

Retrobar lo sens primier di fòrças anequecidas per una societat repressiva, aquò's davant de tot retrobar lo sens dau desir e de la fèsta. Aquò's reconciliar lo quotidian e la fèsta, en destruissent lis empachas estèrlas que constituïsson li

(10) Aqueu condicionament — lo bonaür trasformat en jòia, puèi en la satisfaccion d'un besonh impausat per la societat — es subretot lo fach dis aparelhs, au sens mai larg, que s'encargan de faire virar la ròda : creacion di besonhs e satisfaccion d'aqueli besonhs. Aquò se verifica, segur, sus lo plan politic e economic, mai tanbèn sus lo plan culturau. Lo besonh, dins una societat de consomacion, es la caricatura dau desir. (Cf. tanben G. Bachelard, *La psychanalyse du feu*, Gallimard, reed. col. Idées, p. 34 : « *l'òme es una creacion dau desir, e non una creacion dau besonh* ». Lis analisis de Bachelard, per comparason, botan pron bèn en relèu aquela reduccion).

(11) E. Lefebvre vèi dins la « civilizacion urbana » lo luòc present d'aquela transformacion estènt que « *la vida urbana contèsta per esséncia lo terrorisme e i pòt oposar un contra-terrorisme* ». Adonc la societat urbana permetriá de restituir au jòc, a la paraula e a la fèsta son activitat fundamentala.

sistèmas e li formas. Aquela reconciliacion, dins si termes mai generaus, sèmbla que se pòt comprène coma la modificacion fundamentala di rapòrts qu'existisson per ara entre l'individú e lo còs collectiu. Seria d'inventar una practica reala per l'establiment d'aqueli rapòrts, estènt que « *la revolucion càmbia la vida, e pas soncament l'Estat ò li rapòrts de propietat* » (12). Seria d'arroinar l'abis qualitatiu que i a entre la vida quotidiana e la fèsta, per fin de faire de la vida quotidiana quicòm que passèsse per dessús lo quotidian. Dins aquesta amira, l'escritura fariá plaça a la paraula, e l'espectacle a l'òbra (una òbra que seria evidentament d'a fons desempegada de tot caractèr estetic borgés e que quitaria d'exprimir, coma es cogida d'o faire a l'ora d'ara, l'oposicion indefugibla entre lo quotidian e la fèsta, entre quotidianetat e modernitat, per emplegar la terminologia d'E. Lefebvre).

Lo problèma, tot lo problèma, se botam la problematica revolucionària au nivèu definit per Lefebvre, es de saber s'una dubertura d'aquela mena es vertaderament possibla, ò, puslèu, se, un còp mesas de caire lis empachas formalas, la quita irreductibilitat dau desir seria pas pron violènta per escobejar la *forma* — necessària estènt que temporala — d'aquela societat duberta. D'un autre band, se pòt tanbèn concebre qu'aquela societat de repression es ja pron totalitària — fins au nivèu di consciéncias — pèr que tot ensag de fugida en defòra siá impossible, ò rendut impossible per li fòrças repressivas. D'aquí lo rasonament d'H. Marcuse sus la « responsibilitat » e — la paraula es una di tissas d'aquesta passa — la « participacion » : « *dins li societats industrialas nombrós son li factors qu'empachan la venguda d'un Subjècte nòu : lo poder e l'eficiéncia dau sistèma, lo fach que l'esperit se confond totalament amb lo fach, la pensada amb lo comportament que cau, lis aspiracions amb la realitat* ». (13). La so-

lucion podria èstre de se situar en defòra di *formas* tradicionalas : mai es que aquò's possible dins un totalitarisme ont l'autò-colonizacion a capitat de negar fins a la realitat dau desir ? ont lo dessasiment collectiu n'arriba a tot resòuver per lo biais de la satisfaccion de besonhs sènsa gost ni gusta, artificialament suscitats e tant artificialament comolats ? O alara, e Marcuse i pènsa, abandonant tota consciéncia, seria benlèu necessari de fisar la sola revolucion encara possibla en aqueli que — « *pariàs e outsiders* » — arroinan lo sistèma dau defòra. Mai aquí tanben l'incertitud es tan granda : la fòrça — e dins lo cas aqueste s'agís pas d'una simpla fòrça d'inèrcia, mai tot bèu just d'una fòrça « positiva » e agressiva — di societats en sistèmas, sembla que ela

(12) *La vie quotidienne*, p. 372. L'exemple di « país socialistas » n'es una pròva de mai : après cinquanta annadas de revolucion, l'U.R.S.S. a renegat gairebèn toti lis objectius revolucionaris ò, puslèu, a pas jamai sauput confrontar coma auria caugut la situacion nòva que i impausava una societat industriala de tip modern amb una estrategia socialista. La transformacion di rapòrts de propietat es estada incomplèta — e si resultas sus lo plan economic e sociau fin finala, pron magras — mentre l'aboliment di sistèmas, e, primier, de la preson estatica, a pres sa plaça tota una tiera de sistèmas fondats sus de constrenchas d'òrdres despariers. La societat burocratica de consomacion dirigida aguèt de consequéncias parieras sus li país socialistas e sus li país capitalistas occidentaus. Lo fracàs es benlèu, d'aquesta amira, mai grèu per lo sistèma socialista, que s'es acotentat de ne demorar a la mutacion quantitativa (e encara soncament parcialament).

(13) Es de legir aquí dessús lo rendut-còmpte que faguèt E. Lefebvre dau libre d'H. Marcuse dins *Le Monde* dau 16-17 de junh de 1968 sota lo titol *Societat barrada ò societat duberta ?*

siá pron importanta per se protegir de movements d'aquela mena.

La sola ipotèsi encara valedoira, en tota logica, seriá la que vèi dins li movements « revolucionaris » a caractèr totau (çò que sònàn « la revolucion dins l'òme ») la traduccion desesperada d'una impoissança de viure qu'un cambiament qualitatiu radicaü, e economic, e politic, e culturau capitarà pas jamai de la faire disparèisser. Çò que fariá tanbèn la pròva — per l'absurd — de l'impossibilitat d'una revolucion que correspondèsse en fach a sa definicion. E aquí dessús la responsa de Lefebvre, maugrat son oposicion au pessimisme de Marcuse, es luenh d'èstre convenenta : la consciéncia dau malastre, es que seriá pas tanbèn la simpla e irreductibla — coma lo desir — consciéncia d'una certa despossession que se podrà pas jamai escafar en termes d'alienacion ?

Aquò pausa lo problèma de la possibilitat teorica d'un cambiament qualitatiu en país industrializat, e, tanbèn, en país sota-desenvolopat. Aquela possibilitat existís pèr Lefebvre, e es dobla : i a d'efiech possibilitat : 1) de dubertura d'una societat barrada (li jornadas de mai ne serián un exemple ?), 2) d'assegurar la realitat d'aquela dubertura dins lo « quadre » (?) d'una civilizacion urbana, que sola pòt trespasar l'oposicion entre fèsta e quotidianitat. L'esperit de fèsta, antau retro-

bat, fariá de la repression un autò-contraròtle de se de la societat ont la realizacion dau desir fargariá si pròpri condicions d'existéncia.

Om se pòt pasmens demandar s'una tala vesion « totalizairitz » repausa pas sus una inmensa tautologia : botar lo desrisòri en defòra de l'uman — çò que sembla d'èstre lo projècte de tota filosofia desempuèi sis originas — revèn a lo considerar coma una matèria transitoria, que deu disparèisser. E en partir d'aqueu ponch, tot pòt tornar començar...

Sols lis actes, davant una antinomia tant absurda, significan encara quicòm. Mai sabèm pron desempuèi de tèmps que la mesa en actes d'un projècte, quin que siá, fa dintrar en jòc tot un ensèm de variablas que se'n pòt pas carcular per avança toti li consequéncias. D'aquí tanbèn benlèu la relativa prudéncia d'H. Marcuse que, dins li darrièri paginas de *l'Ome unidimensionau*, escriu : « lo concèpte dialectic desvèla tant sus lo plan teoríc coma sus lo plan empiric, que sa causa es desesperada. La realitat umana es son istòria e, dins aquela realitat, li contradiccions espetan pas d'elimeteissas » (p. 277). Existís un divòrci qu'es pron important, seriá pas que quantitativament, pèr que siá dialecticament possible d'unificar lo projècte e l'acte. E sols lis actes...

Felip GARDY.

En venda :

Robèrt LAFONT :

SUR LA FRANCE

★ Un vol., coll. « *Les Essais* » 15 F.

GALLIMARD, ed.

DE PER LO MOND, questions del nacionalisme :

AMERICA DEL SUD

UN vespre de novembre — es a dire, aval, un vespre de prima — sus los nauts planestèls de las Andas, costat peruvian. Cal gaireben èstre un acostumat per saber que l'ostal ornat d'una discrèta corona roja es un « café », o mai exactament un endrech ont se pòt beure de « chicha », aquela cervesa facha amb de milh.

Era mercat, uei, e los Indians, envelopats dins son ampla manrega, cofats de son passa-montanhas tan caracteristic, paraulejan de lònga ; n'i a que l'aigardent los a ja vencuts, e que retenon a grand pena lo veire grandaràs — mai d'un litre — de « chicha ».

D'autres escotan un transistòr. La votz es espanhòla e dona de nòvas — marridas — del país vesin. Los que comprenon mal lo castelhan se fan balhar una precision de temps en temps, e totes s'interessan fòrça a çò que se passa al delai de la frontièra, en cò de sos cosins.

De còps los comentaris s'alongan, dins aquela lenga aimarà que se parla a l'entorn del Titicaca, tan ben aici al Perú qu'aval en Bolívia. E aquels païsans paures, aquels òmes oblidats dins los replecs d'un dels tets del mond, aquels òmes qu'òm los creiriá enfonsats fins a i disparéisser dins sa misèria multiseclària, se senton ligats, benlèu ben solidaris d'autres òmes que conoisson, que ne parlan la lenga e qu'apartenon — sens dobte unicament per nosautres — a un Estat. Se non, per de qué serián aquí, a l'entorn del transistòr, luòga de beure de « chicha », o ja sus los caminòls estrechons de la montanha ?

Dins la cacofonia de la sala estrecha e sorna d'un « café » andin, al mièg de las odors fòrtas renfortidas per un jorn de miserable mercat, ai descubert que l'empèri incà èra pas encara completament mòrt e qu'a través las frontièras d'Estat a l'occidentala, a través tanben una lenga venguda d'occident, de solidaritats secrètas contunhavan de viure — benlèu ben un cèrt nacionalisme.

D'ANTICAS UNITATS QUE SUBREVIVON

I a d'efièch pas cap de dobte qu'aicí — coma en mantes autres endrechs de la planèta — la colonizacion, e mai encara las guèrras d'independéncia e las liberacions an desglesiadas d'anticas unitats etnicas, linguisticas e admenistrativas.

Del Rio Grande del Norte a la Tèrra de Fuòc, l'empèri espanhòl s'es espetat, dins l'afar de qualques ans, en una molonada de republicas que ren, o pas gaire, las predispausava pas a una vida nacionala independenta. Per quant a l'empèri espanhòl, aviá superbament mespresat las civilizacions e los Estats que l'avián precedit a las « Indias Occidentals », e temptat d'uniformizar las tèrras que lo solelh se i colcava pas jamai dessús.

Uniformizacion que, tot al còp, s'inscriguèt dins los faches e existèt pas jamai.

Los vice-rèis, los oficièrs, los prèires e los fonccionaris venguts d'Espanha aduguèron certas una civilizacion una — se pòt pas dire que la que los Portugueses aduguèron al Brasil siá diferenta — e las grandas vilas modèrnas que creèron, las vilas ancianas que renovèron e desenvolopèron prenguèron part d'aquesta civilizacion, que i cal apondre tanben una marga de campanha mai o mens importanta segon las circumstàncias.

Mai los ancians estatjants d'America, los qu'avián edificat o sostengut los empèris maià, aztèc e incà, èran tenguts luènh d'aquela civilizacion — la sola Glèisa catolica aviá entreprés une penetracion vertadièra — e es significatiu que uèi encara las vielhas lengas pre-colombianas sián totjorn plan vivas al Mexic, al Guatemalà, al Perú, en Bolivia, al Paraguay e alhors.

Plan vivas, mai reduchas a l'impoissança, estant que los estats que se partiguèron las tèrras, los òmes e los bens de l'ancian empèri espanhòl eiretèron del meteis esperit de la colonia e faguèron pauc de plaça als descendents dels primièrs estatjants. Aqueles, autre còp despossejats de sas tèrras per los colons, escartats de la marcha dels afars e dels progresses de la cultura, s'isolèron de mai en mai dins sa pauretat e venguèron, maugrat totas las belas proclamacions de libertat e d'egalitat, aqueles « marginals » que conoissèm tan ben uei, d'òmes qu'an pas sa societat enluòc, e, subretot, pas dins los Estats oficials nascuts de la desfacha d'Espanha.

SENS PATRIA

La màger part de los que sonam latinò-americans a pas, propriament parlant, cap de patria. Mai o mens clarament, mai o mens conscientament, sabon que los Estats en plaça son pas lor afar, que las bandièras que lor balhan son pas lors bandièras, que las culturas qu'òm voldriá lor impausar son pas lor cultura, puèi que primier lors lengas nadiusas son quasiment interdichas, reduchas a l'estat de patés o d'idiòma folkloric.

Existís pas, en cò d'aqueles marginals, cap de sentit nacional, de sentit d'apertenença vertadièra a la nacion que ne fan part oficialament. O, certas, pòdon èstre soldats e participar a las guèrras a l'occidentala que los govèrns, de còps, se'n pagan lo luxe arroïnós : seràn alavetz las victimas, per exemple, d'aquela guèrra del Chaco que, de 1932 a 1935, opausèt ferotjament Bolívia e Paraguai. Mais sa participacion a la vida nacionala se limita aquí.

Per lo demai, los laissan a sa misèria ; e sas revòltas, quora se produsisson, an per tòca d'ensajar de remediar a una marrida situacion, e non de reversar un govèrn, impausar un novèl regim — çò que n'an pas gaire encara l'idèa — ; es atal que se pòdon explicar las famosas « ocupacions de tèrras » dins las zonas andinas, o tanben de còps la constitucion de maquis que lors activitats, confinchant al brigandatge, procuran los que i prenon part un subrecreis de ressorças.

Los que senton e vivon l'Estat, son pas los paures — los qu'aurián lo mai d'interés al cambiament — mai los que l'aprofechan, los que l'an sempre aprofechat. Los que fan las « revolucions » que lo continent nos i a acostumats dempuèi de temps. E seràn pas eles que faràn la Revolucion, que n'aurián ren de tirar.

Se cal pas estonar doncas de çò que fòrça revolucionaris latinò-americans pensen pas mai en termes de nacion, mai en termes de continent — e lo mai famós d'entre eles es l'Argentin Guevara (lo « Che » que militèt al Guatemala e al Mexic abans de se trapar ministre a Cuba e de morir en Bolívia).

UN PAIS-CONTINENT

Per eles lo continent latinò-americain es un meteís país, que son unitat essenciala es assegurada per la lenga (i a pas de diferéncia fonsa entre lo castelhan e lo portugués), las

meteissas estructuras economicas eiretadas de la colonizacion puèi transformadas per l'«ocupacion» economica nòrd-americana, los meteisses problèmas socials.

De fach, a qualques diferéncias prèp, se rescontra per tot la meteissa classa obrièra, limitada encara per quant al nombre e inorganizada, lo meteis proletariat rural e «marginalizat», aquelas doas fòrças latentas que podran sens docte provocar d'explosions gigantescas.

De fach tanben, los mai conscients d'aqueles proletaris, qual que siá son país d'origina, an saludat dins la solucion cubana un espèr, se non sovent un modèl.

Un biais coma un autre de negar las frontièras.

NECESSITAT E PERILH D'UN REGROPAMENT

En America latina, uèi, tot lo mond, un pauc mai un pauc mens, nega aquelas frontièras, contesta lor utilitat.

Vaquí, per exemple, çò que disiá recentament un economista brasilian, M. Jaguaribe :

« Lo problèma dels mai pichòts païses sota-desvolopats de nòstre temps residís dins lo fach que son pas per viure ni individualament ni mai collectivament. Per çò qu'an pas pro de ressorças, pòdon pas venir de nacions industrialas e metre en plaça lor pròpri metòde d'amolonament del capital. Per manca de conoissenças tecnicas, pòdon pas desenvolopar lors ressorças insufisentas... e son condemnats de perseguir l'exportacion de sas matèrias primièras e l'importacion de produches industrials dins de condicions comercialas desfavorablas.. Fin finala, per çò que se trapan dins un mond sotmés a l'egemonia competitiva de doas super-poissanças, e a l'influéncia dels païses europencs nautament industrializats, que s'esperfòrçan d'augmentar sa plaça dins lo comèrci internacional... los mai pichòts païses sota-desvolopats se veson obligats de devenir los satelits d'una de las super-poissanças, o devon contunhar de viure... dins de condicions de dependéncia coloniala d'un grand país capitalista... ».

Per escapar a aquela situacion cal que los pichòts païses prengan «de pes». La formula mai correnta per aquò es lo regropament, la creacion de « mercats comuns », d'unions economicas, de « zones de desenvolopament »... Çò qu'aviá pas un país solet, lo novèl gropament a qualque

possibilitat de l'aver : un tonatge mai important de matèrias primièras o de produches agricòls, çò que permèt de discutir dins una posicion d'egalitat (o al mens dins una posicion melhora) amb de compraires eventuals ; mai de braces per los lançar sus los taulièrs d'un desenvolopament planificat ; un mercat de consomacion alargat, etc...

Davant aqueles avantatges, son de mai en mai nombroses los qu'en se clinant sus los problèmas del desenvolopament ne venon a pensar qu'es pas ren de mai urgent a l'ora d'ara que de favorir los regropaments e los ensembles regionals del terç-mond.

Mai jos lo cobèrt de la necessitat economica e tecnica, de « grands espacis » se pòdon constituir que serián pas qu'un mejan mai eficaç e mai segur d'esplecha dels paures per los rics.

Es per aquesta rason que los mai conscients demèst los latinò-americans vòlon pas d'una unificacion, d'una integracion son que economica. Los sindicats crestians (C.L.A.S.C.), per exemple, una de las grandas fòrças de l'America Latina, vòlon pas de l'integracion economica actualament prepauzada, qu'auriá pas coma consequéncia que la creacion d'un super-capitalisme e la concentracion brutala del poder economic apilat sus l'invasiment dels monopòlis, subretot nòrd-americans.

LA « PATRIA GRANDE »

Per s'opausar a aquelas temptativas, los sindicalistas crestians demandan tanben e subretot una integracion sociala, politica e culturala. Lo grand objectiu del processús d'integracion, es la creacion de la comunitat latinò-americana, de la « patria grande » dels Estats-Units d'America Latina.

« ...l'integracion latinò-americana deu pas èstre simplement lo fach dels govèrns, dels tecnicians e dels caps d'entrepresa, coma aquò s'es produch fins ara. Deu èstre essencialament, la tasca dels pòbles e de las fòrças dinamicas... e demest elas, dels trabalhaires organizats... ».

Los sindicats crestians deslimitan las perspectives istoricas d'aquel esfòrç popular : « lo processús d'integracion... deu èstre un esfòrç istoric per fondar la personalitat latinò-americana ».

Atal apareis una nocion novèla, la de la « granda patria » latinò-americana, qu'es benlèu capabla de mobilizar los vams fins ara paralizats, oblidats, ensepelits dins los quadre estreches dels Estats classics — una nocion, es de notar en passant, qu'a grandament contribuit a la far conóisser lo reformista president del Chili, Eduardo Frei.

ONOR A L'INDIAN

Es un autre president reformista, lo peruvian Fernando Belaunde Terry qu'a lançat una altra formula capabla ela tanben de mobilizar los vams oblidats, de suscitar de gro-paments umans novèls.

S'agís de la « cooperacion populara » que, a la partença, es una experiéncia de mobilizacion del vam popular al servici del desenvolopament. S'inscriu dins una tradicion populara d'ajuda mutuala pels trabalhs ordenaris, ajuda que los Indians practicavan sens dobte plan abans l'empèri incà, mai qu'aquel n'aviá sabut tirar lo maximum de beneficis, en la metent al servici dels grands objectius collectius.

Es un biais de reconoissença d'un aspècte caracteristic de la vida nacionala del Perú d'autres còps, del Perú oblidat : dempuèi de temps fòrça ancians, los vilatges indians an realizat voluntàriament, per la cooperacion e l'ajuda mutuala mantun trabalh favorizant las comunicacions, l'educacion, la vida religiosa, la produccion agricòla e mai la santat publica.

Amb la cooperacion populara son d'ara en abans reconegudas valors nacionalas peruvianas las valors de trabalh a l'onor dins lo Perú d'abans la conquista espanhòla.

E una dimension nòva es atal balhada al nacionalisme peruvian — fins ara nacionalisme a l'europenca, se non europenc, e compromés amb lo colonialisme, lo capitalisme e l'imperialisme nòrd-american.

UNA MISTICA NOVELA

Mas lo Perú actual es pas lo sol eiretièr de l'empèri incà : Bolivia, Equator, lo nord de Chili pòdon se reclamar de la tradicion incaïca, pòdon aprofèchar aquela promocion novèla de las valors indianas. E l'Indian, oficialament reïntegrat dins las estructuras nacionalas pòt, se l'experiéncia ven institucion, lor balhar una mesura novèla, una dinamica nòva. Podrà mai desvolopar un nacionalisme indian

que se trufarà de las frontièras actualas per tendre a la reapareguda del domèni Inca. Me n' ai pogut trachar, la « cooperacion populara » respond a una realitat, sotlèva un cert entusiasme.

Quora America latina, de Mexic a Perú, passant per Guatemalà, Equator, Onduras e Colombia, se'n va a la recerca de son indianitat, que ja qualques elèits s'afirman indians, que las lengas vièlhas son remesas a l'onor, que las tradicions ancianas venon de biaisses e de modèls del desenvolopament modèrn, òm pòt se demandar se son pas en passa de nàisser los vertadièrs nacionalismes del segle XXI del continent amerò-indian — o al mens, amb lo sentit de l'apertenéncia a una meteissa comunitat d'astrada rebatejada « patria grande » — de mites novèls motors capables de mobilizar los òmes e las societats per la revolucion e lo desenvolopament.

Crestian RUDEL.

ALEMANHA

LO 8 de mai de 1945, lo jorn de la capitulacion, lo nacional-socialisme veniá de se suicidar. Uèi pasmens, a çò que sembla, e se ne cresèm la premsa, subretot la premsa estrangiera, los nacional-socialistas farián tornarmai flòri en Alemanha. Consí va aquò ?

LOS MOTIUS

Demèst las causas que pòdon explicar l'espeliment d'un nòu partit d'extrèma drecha, se deu primièr notar las sòrgas filosoficas e istoricas d'una tala pensada.

Existís en Alemanha, coma dins d'autres païs, una fòrça filosofica poderosa : l'irracionalisme. Aquò va de Nietzsche e Schopenhauer fins a Rosenberg, l'ideològ de Hitler. Aquela pensada a gasanhat, coma o mòstra Lukács dins son libre : *Lo destrusiment de la rason*, a un moment, las classes dirigentas (pangermanisme, nacional-socialisme). Es encara a l'ora d'ara pro fòrta, e mai siá pas dubertament fascista, racista e dominairitz.

Fa d'annadas qu'Alemanha patís d'un « traumatisme » de l'esquèrra, e tanben del fracàs de la Revolucion de 1918. Desempuèi tota pensada progressista i es denunciada coma « comunista ». Arroïnada d'a fons dins lo periòde hitlerian, la senestra, un còp lo fascisme desaparegut, es estada tornar la victima d'aquel esperit, al moment de la « guèrra freja », caracterizada per un anti-comunisme agressiu. D'aquí la temptacion pels mescontents de se virar cap a drecha pus lèu que cap a esquèrra.

Las causas estrictament politicas son nombrosas. Après 1945, Alemanha a pas capitat de s'encaminar sus la « tresena via », es a dire la d'una Alemanha democratica (e socialista), liura a l'encòp dels U.S.A. e de l'U.R.S.S. D'aquel moment, foguèt pas pus question de desnazificacion : lo quadre de fonccionaris qu'avián patit l'alienacion fascista servava son influéncia, subretot a l'oest, mas tanben a l'est.

Un autre aspècte del fracàs d'aquela « tresena via », aquò's l'impossibilitat de reünificar Alemanha. Atal nasquèt un malaise un pauc de pertot : la tension semblava mai utila que non pas lo compromés, per trobar una solucion. La guèrra freja, en mai d'aquò, implicava un re-armament alemand — dels dos costats. La creacion d'una armada de gaireben 500.000 òmes es una de las rasons essencials del succès de la drecha.

Per subrepés, dins las annadas 1964-65, lo S.P.D. tempta una politica de desgaunhament del C.D.U./C.S.U., abandonant atal tota solucion d'alternança. Aquò manlevèt a la Republica Federala sa darrièra vertadièra oposicion parlamentària. Lo mescontentament aguèt de trobar d'autres mejans d'expression. La persona del cancelièr Erhard, incapable d'impausar una rega politica a son partit après son succès a las eleccions en 1965, contribuiguèt a faire nàisser aquel sentit d'anarquia. E, en decembre de 1966, la formacion de la « granda coalicion » foguèt la solucion mai marrida que se podiá somiar. Aquel govèrn auriá degut tenir una part de las promesas fachas. Mas lèu lèu las rivalitats personalas se renfortiguèron. D'aquí un nòu sentit d'anarquia, e tanben l'idèa encara mai assegurada de la necessitat d'una solucion extra-parlamentària. En mai d'aquò, aquela coalicion condusiá al cap del govèrn un òme, Kiesinger, qu'èra un ancian membre del N.S.D.A.P., lo partit d'Hitler. E se sabiá amb mai e mai de certitud que lo president Luebke èra pas estat una victima del regim facista : amb

un cancellièr ancian nazi e un vici-cancellièr ancian emigrat, aquò foguèt una vertadièra reabilitacion per totes los qu'avián aderit al N.S.D.A.P.

I aguèt tanben de rasons de politica exteriora, especialament la politica francesa que, desempuèi 1962, fasiá la mòstra d'una exaltacion de las valors nacionalas. De Gaulle, en voler destacar la R.F.A. dels U.S.A., auriá degut pensar que i aviá aquí un perill de despertar lo nacionalisme alemand. Es curiós de notar que los menaires del N.P.D., subretot Adolf von Thadden, an una granda admiracion pel president de la Republica francesa. Se parlèt a un moment dels « gaullistas » per sonar los que, al'entorn de Strauss e von Gutenberg, formavan la drecha del C.D.U./C.S.U..

Enfin, sembla qu'en 1964, quora foguèt fondat lo N.P.D., totes las condicions per aquò existián :

- desempuèi d'annadas èra publicat un jornal, la *Deutsche National und Soldatenzeitung*, que trabalhava per recampar totes las fòrças de la drecha ;
- la drecha dispausava de somas importantas per s'organizar, sens que se saupèsse uèi encara d'ont veniá aquel argent :
- pel primièr còp èran estadas mescladas totes la familhas de la drecha : d'un conservator nacional coma Thielen fins a d'ancians nazis coma Otto Hess, Wilhelm Gutmann...

LA DRECHA EN R.F.A. DESEMPUEI 1945

Es util de remembrar que lo N.P.D. es pas lo primièr ni mai lo sol partit d'extrèma drecha qu'aja existit en Alemanha Federala.

Evidentament, en 1945, tota activitat nacionalista èra interdicha, pels Aligats, segur, mas tanben pels Alemands. Son que quatre partits avián drech d'existir : lo K.P.D. (comunista), lo S.P.D. (socialista), lo C.D.U. (crestian-democrata), lo F.P.D. (liberal). (Los tres qu'an subreviscut èran politicament mai a esquèrra que non pas uei). Mas ja pro lèu, quora la libertat foguèt restablida, de grops de drecha acomencèron de se formar. E subretot :

1. Lo S.R.P. (Partit Socialista del Reich), que foguèt interdich en 1952.
2. Lo D.R.P. (Partit Alemand del Reich), representat al primièr Bundestag de 1949, que perdeguèt regula-

rament de voses : en 1961, 0,9 per cent dels sufragis. Es el que forniguèt una grand part dels quadres del N.P.D. (3.000 de sos 4.000 membres aurián rejonch lo N.P.D.

3. Lo G.B./B.H.E., que prenguèt puèi lo nom de G.D.P. (Partit pan-alemand dels refugiats) que coneguèt devers las annadas 1950-53 pro de reüssida. Sos aderents puèi se retrobèron dins totes los autres partits.

Existiguèron e existisson encara de tendéncias de drecha dins los partits dichs borgés, lo C.D.U./C.S.U. e lo F.P.D.. Son per la maja part de mond de l'anciana drecha. Sociologicament, representan un tròç de la nauta borgesiá del capital e de la prensa (Springer). A despart d'aquò, se vei dins lo C.D.U./C.S.U. un nacionalisme « crestian », noirit d'anti-comunisme primitiu e acarnassit, que uei s'exprimís per la votz dels menaires baviereses del partit (Strauss, von Guttenberg).

Pasmens, entre 1949 e 1963, i aguèt una dispareguda constanta e gaireben totala dels partits d'extrèma-drecha : a las eleccions generalas de 1961, recampèron a eles totes mens de 3 per cent dels sufragis. Mas, en 1963, venguèt al govèrn Ludwig Erhard qu'afortiguèt pro lèu : « l'après-guèrra es acabat : tornam èstre quauqu'un ». Als entorns de 1966, la situacion economica se degalhèt : es a aquel moment que, lo 28 de novembre de 1964, lo N.P.D. foguèt creat a Hanòvre, per apreparar las eleccions generalas de setembre de 1965. Era la debuta d'un periòde de desencantament : la desfacha del N.P.D. foguèt clara, amb son que 2 per cent dels sufragis. Son president d'aquel temps èra Fritz Thielen ; entrepreneur de Brema, conservator sens passat fascista. Amb el, tres vici-presidents : Adolf von Thadden, president del D.R.P., Wilhelm Gutmann, escrivan sudèt, ancian del N.S.D.A.P., e Heinrich Fassbender. Mas Thielen èra pas que la faciada democratica del partit : 12 dels 18 membres del Burèu èran d'ancians membres del N.S.D.A.P. Lo succès del N.P.D. prenguèt vam tan solament quora l'incapacitat d'Erhard venguèt evidentata per totes, amb la crisi governamentalata que debutèt lo 27 d'octòbre de 1966, e que veguèt la desmesson dels menistres liberals. Lo 6 de novembre de la meteissa annada, lo N.P.D. ganhèt 8 sètis en Hessa (sus 96), lo 20, 15 sus 204 en Bavièra. Aquò vesent, de menaires del C.S.U. ensagèron de

trespassar lo N.P.D. sus sa drecha (atal lo menistre Strauss). E es d'aquel biais tanben que s'explica la campanha engimbrada a la debuta de 1967 contra lo tractat de non-espandiment de las armas atomicas, campanha dirigida per Strauss, von Guttenberg, Barzel, Adenauer, e subretot los diaris de Springer.

Lo N.P.D., pasmens, se presentèt pas a Berlin en març de 1967, e, al mes d'abril, conoguèt una desfacha relativa en Slesvig-Holstein e en Renania-Palatinat ont reculhiguèt pas que 5.8 e 6.9 per cent dels sufragis. Es un pauc abans que lo president Thielen èra estat forabandit del partit : von Thadden prenguèt sa plaça de president a l'auton. En junh, lo N.P.D. recampèt gaireben 7 per cent dels sufragis en Saxa-Bassa, e en octòbre, 8 per cent a Brema.

LO PROGRAMA

Es significatiu que, de temps, de programa, lo N.P.D. n'aguèt pas. S'acontentava mai o mens de dire que tot dins lo govèrn li desagradava. Sa basi primièra foguèt un Manifest de dotze ponchs, puèi, al Congrès de 1967, se donèt enfin un programa, obra de von Thadden.

Es pas sens interès ni mai de remarcar qu'aquel programa parla pas jamai de las libertats individualas, de la democracia, dels parlaments, del federalisme. (Per quant al parlament Felix von Bormann, membre del Burèu director, diguèt lo 23 d'abril de 1965 a Friedberg (Hessa) : « Aicí soi pas al Parlament, mas al mitan de gents onestas... »).

Lo Manifest debuta per un dels eslogans de Prússia : « melhor èsser que parèisser », e contunha en acusar « mitans que se son renduts mestres de las fonccions publicas ». En mai d'aquò, afortís :

— lo N.P.D. exigís « una istòria conforma a la vertat. Nos oposam a la glorificacion de la Nauta Traïcion, e a la messorga que vòl qu'Alemanha siá l'unenc responsable de tot lo malastre del mond » (X). Demanda la desapareguda de la « clicca » que « ridiculiza sistematicament nòstras valors nacionalas, moralas e eticas » (IX). E ajusta : « Alemanha reclama los territòris ont lo pòble alemand a viscut desem-puèi de sègles » (XI) :

— l'anti-semitisme existís pas publicament. Pasmens aquí de frasas pron significativas : « jamai i aguèt pas de crims de l'Alemanha socialista ; aquelas messòrgas son pas que una propaganda de la jutariá internacionala e de la

premsa josièva » (Josef Truza, lo 18 de junh de 1965 a Munich). O encara : « lo N.S.D.A.P. es estat sostengut pels melhors elements d'Alemanha.. aquò's l'enemic del dedins e la jutariá internacionala que son l'encausa de la pèrdia de la guèrra » (Peter Stöckucht, dos jorns abans, dins la meteissa vila) ;

— lo Manifest reclama encara « mai de fôrça dins la volontat d'autò-determinacion de la nacion alemanda » (XII). Se demòra prudent per çò que tòca las armas atomicas, se pòt pensar qu'es pas contra. D'un autre latz, pren posicion clarament contra l'ajuda als païses sot-desvolopats (V) ;

— sul plan de l'economia, es per una autarcia estricta, sovent xenofòba : « lo trabalhaires alemand a un drech de prioritat suls estrangiers per la seguretat de son emplèc ». Se vei pro lèu que lo partit s'acontenta de denonciar de fachs en estent segur que trobarà un resson favorable vers las parts de la populacion que, desprovesidas de formacion politica, se laisseràn enganar per de frases voidas ;

— la meteissa fraseologia apareis quora lo N.P.D. parla de la joventut e de la familha. Vòl una joventut « conscienta de sos devers », e demanda que siá suprimit « un immoralisme cada jorn mai vesedor ». Fin finala afortís : « nòstras dònas e nòstres enfants devon pas èstre las victimas de la violéncia criminala », formula que pòt significar gaireben tot, desempuèi la pena capitala fins als camps de concentracion.

Aquel Manifest, se vei, es pas que la condensacion de la « pensada » de la drecha e de l'extrèma-drecha. Mas es sovent despassejat pels membres del partit dins un sens nazi.

LOS ADERENTS

Es possible, sembla, de partir los 35.000 membres del N.P.D. en sièis grops :

— lo mai important es sai que lo que forman los mitans de petita borgesiá, que se sentisson amenaçats pel desenvolopament economic, tecnic e politic. Son eles qu'abans 1935 foguèron un sosten decisiu per Hitler. Son de comerciants, de païsans (que desempuèi de temps vivon pas que mercés las subvencions de l'Estat), de petits e mejans foncionaris ;

— prèp dels primièrs, los ancians nazis. S'acampan ara a l'entorn d'un partit nòu que ne forman l'« aparelh » ;

— los soldats de la Bundeswehr son un element important del N.P.D. (500 a 700 oficièrs segon la Federacion dels Sendicats en 1966 èran al N.P.D.). Es de notar que lo N.P.D. renfortís de mai en mai sa propaganda dins aqueles mitans. Naturalament, un nombre pro bèl d'ancians oficièrs i son favorables ;

— cal pas oblidar los refugiats, subretot quora son integracion dins la Republica Federala a pas capitat ;

— los obrièrs, a la debuta reservats, son estats butats vers lo N.P.D. per la crisi economica (especialament dins lo bacin de la Ruhr). Mas representan pas pel moment un percentatge important ;

— la joventut, ela, i es pro nombrosa. Existís un N.H.B. (Club dels estudiants nacional-democrats). Tròba gaire d'aderents, pasmens, dins los mitans estudiants que, desempuèi un an, s'encaminan cap a esquèrra.

Per quant a las originas dels electors del N.P.D., cal notar :

1) lo mond que votavan pas autre còp (se vei de pertot un creis dels sufragis exprimits) ;

2) los ancians electors dels grups d'extrèma drecha ;

3) d'electors de la drecha dels partits borgés C.D.U.-C.S.U. e F.D.P. Sembla tanben que, desempuèi la mesa en plaça de la « granda coalicion », lo N.P.D. trobèsse d'electors dins lo S.P.D.

Lo repartiment geografic dels electors del N.P.D. es pas clar : se pòt dire son que las regions ont aquel partit reculhís per ara pro de voses son las meteissas que sostenián los nazis abans 1933 (per exemple la Francònia baviera : — Nuremberg. Erlangen —, la Hessa del nòrd e lo Slesvig-Holstein).

LAS PERSPECTIVAS

Quanas son uèi las possibilitats realas del N.P.D. ?

Cal dire primier que lo N.P.D. es un partit qu'a sauput aprofèchar un cèrt malaise de la situacion politica alemanda. Mas pòirà pas ne demorar a l'estadi de las promesas voidas. Segur, existís en Alemanha, coma dins totes los païses, un fons de fanatics de l'extrèma drecha, mas una granda part de « floating votes » an causit aquel partit solament per mostrar son mescontentament.

Mai seriós seriá lo perilh que desvelan los grands partits, quora sos menaires subretot dins lo C.D.U./C.S.U. ensajan de despassar lo N.P.D. sus sa drecha. Atal un cèrt nombre de las revendicacions del N.P.D. poirián benlèu un jorn èstre acceptadas per totes coma normalas. Perilh especialament grand dins los mitans de la drecha del C.D.U. e subretot del C.S.U. Cal pas ni mai oblidar que l'istòria del C.D.U./C.S.U. e del S.P.D. (aquò's mens verai del F.D.P.) consistís en un movement progressiu cap a drecha.

Per quant als remèdis, cresèm que l'interdiccion n'es pas un (en mai d'aquò fariá encara mai dificil lo retorn del Partit Comunista). Per luchar d'un biais eficaç, es necessària una politica qu'anèsse contra l'irracionalisme, es a dire contra l'eretatge nacional-socialista : una vertadièra desnazificacion de las idèas.

Aqueste còp apareis que de grops importants son decidits per menar aquela lucha :

— una activitat granda se fa jorn de mai en mai del costat dels estudiants, que los de l'Universitat liura de Berlin ne son l'abans-garda, e qu'es ara efectiva dins totes los cantons de la Republica Federala ;

— la premsa independenta e d'esquèrra ;

— un nombre grand de personalitats de la vida publica (escrivans, òmes de sciéncia, jornalistas, elegits...) prenon part a aquela lucha ;

— cal pas, ni mai, oblidar que los grands partits luchan eles tanben contra las tendéncias fascizantas que se desvolopan desempuèi quauques annadas. E la maja part de sos membres an comprés lo perilh que i auriá de combatre lo N.P.D. amb sas armas d'el. Aquesta presa de consciéncia es subretot vesedoira dins l'actuala oposicion F.D.P. e dins lo S.P.D.

Los democratas d'Alemanha an plan vist que se cal pas laisser vencir un segond còp per una pensada esterla e inumana, e mai foguèsse encara de pauc d'espandiment.

Jòrdi KREMnitz.

CALENDARI

IDÈAS

Guy Héraud, PEUPLES ET LANGUES D'EUROPE, Denoël, 1968.

ASSISTISSEM a l'ora d'uei a una presa de consciència de mai en mai clara di problèmas economics, socials e culturaus pausats per la susvida d'un cèrt nombre de minoritats etnicas d'Euròpa : di Catalans d'Espanha is Alemands dau Tiròl, en passant per li Bascs, Bretons e Occitans de França. Lis ideologias de progrès, especialament lo sistèma marxista, an de temps desconegut aqueu movement : aquò explica coma, en França, la maja part dis òmes engatjats dins la lucha per la susvida de tala ò tala etnia aguèsson de mau a daverar una vista totala dau fenomèn que ne son li testimònis. Dins aquela amira, es significatiu qu'un Robèrt Lafont capitèsse pas a concèbre un avenir per la cultura e l'economia occitanas en defòra di mites nacionalistas de França, aquela « nacion di nacions », qu'es pas que « revolucionària, movènta, creairitz » (1).

Fa ja quauquis ans que Gui Héraud, professor de la Facultat de Drech d'Eststrasborg, tempta de prepausar una vista d'ensèm di movements etnics d'Euròpa. Son premier libre, *L'Europe des ethnies* (2), paregut en 1963, foguèt un pas decisiu vers la creacion d'una analisi scientifica di fachs economics, socials e culturaus que, recuperant la dimension etnica, s'encaminava fins a d'opcions politicas precisas. Es fòrça damnatge que lis occitans mai representatius d'aquela batèsta se siàn pas mainats de l'interès de la reflexion entamenada per Gui Héraud

Aqui tanbèn la reaccion de Robèrt Lafont mòstra bèn la dificultat dis occitans per espisar en defòra di frontièras de l'Exagòn : li solets federalistas que Lafont sembla de conèisser dins la *Révolution Régionaliste* son d'òmes que, dins lo biais di Girondins, an per tòca de federar França. Gui Héraud, que l'influéncia d'Alexandre Marc sus eu es evidènta, e que se presenta coma partisan d'una Federacion europenca, es botat d'una maniera injusta per Robèrt Lafont dins la tieria di « nacionalistas provinciaus ».

Uei Gui Héraud nos prepausa dins un libre nòu, *Peuples et langues d'Europe*, una doctrina pron elaborada que lis occitans consciènts de si responsabilitats i trobaràn profiech. Rapòrt a *L'Europe des ethnies*, l'enriquiment fundamentau de la pensada d'Héraud ven de la descubèrta que « tota una evolucion convergenta desvela l'existéncia d'una lei : la tendéncia dis einias a se constituir indefugiblement en nacions ». Héraud, estent que pensa que lo quadre estatò-nacionau, resulta dis azards de l'istòria, es pas compatible amb una unificacion reala d'Euròpa, mòstra que la consciéncia etni-

(1) R. Lafont, *Sur la France* (Gallimard, Paris, 1968), p. 261.

(2) col. « Réalités du présent », publicada sota lo patronatge dau Centre Internacionau de formacion europenca, *Presses d'Europe*, 6 car. de Trévise, Paris (9me), 1963.

ca - condús d'un biais naturau, premier lis elèits, li conformistas e lo pòble tot puèi, a de presas de posicion e a d'actes que t'endon a l'aparar e lo desvolopar. Antau se constituís una volontat nacionala que va prene en carga l'astrada de l'etnia e la conduire fins a l'emancipacion, es a dire a l'egalitat de drech, dins l'independéncia ò la federacion » (p. 38). Se vei, lo prepaus d'Héraud geta un lum sus un ensèm de movements que, a l'ora d'ara, boloversan lo desòrdre establít sus nòstra planèta. Es pas possible de r'endre còmpte en quauqui regas d'aqueu libre, enfuocat d'un desir prigond de promòure un òrdre portaire de riquesas per cadun de nosautres e per l'ensèm de l'umanitat. Libre grèu de pensada e compausat amb una rigor remirabla, que lo fau legir e prene coma ponch de partènça de recèrcas nòvas sus tau ò tau aspècte dau problèma.

Voudriáu simplement citar aici doas idèas qu'illustran la dobla fàcia dau metòde d'Héraud : la passion dau veri e la penetracion de l'analisi politica prospectiva.

Gui Héraud insistís justament sus la dificultat de tot estudi di realitats etnicas e nacionalas. Per de qué li descubertas di sciéncias umanas, que balhan una plaça estrictament definida is estructuras etnicas, an tant de mau per s'impausar a la consciéncia comuna ? Nòstri contemporanèus, dins sa maja part, demòran estacats i vesions miticas elaboradas au Sègle di Lums, e que dessengan un « òme idealament incondicionat, enrasigant son voler dins lo vuege ». D'esperits generós dison de òc, en tota bona fe, a de concepcions d'aquela mena, sensa se mainar qu'afavorizan antau li politicians que « manejan a son agrat li patriotismes, luòga de passar la man is especialistas. La question nacionala, per la fòrça di passions que fa grelhar, serà benlèu, ailàs, lo darrier bastion de la pensada pre-scientifica. Aquò's un domèni explo-siu, que lo servici de la sciéncia, de la

raison, de l'equitat, i presenta d'aspèctes perilhós e exigís soventi fes una audàcia vertadiera » (p. 27). Me s'embra d'autant mai important de poder establir de conclusions que devon pas r'èn is a-priòris generós mai s'ènsa fundamentas qu'entravan sovent li presas de posicion d'òmes que si meditacions lis an tenguts luenh de l'accion. Quau a la gosta de l'accion sap qu'a l'espròva di fachs li decas de la conéissença se pagan car. Gui Héraud definís una ideologia federalista que se situís pas dins la rega d'un anti-modernisme sistematic e estèrle. Es en s'apielant sus una argumentacion solida que pòt conclur : « quora lo federalisme demanda l'unitat, es per melhor respechar e servir la diversitat. La diversitat linguistica subretot, es sòrga de riquesa. En n'estènt atencionat, aquò's pas soncament li drechs de la persona qu'òm apara, mai tanbèn un patrimòni culturau qu'Euròpa tota n'aprofiecha, e mai l'umanitat... D'aquí ven que lo servament di comunitats linguisticas es un di devers fundamentaus de tota organizacion politica (p. 14-15). E trasteja pas per pausar l'existéncia d'una morala di grops que cogiriá « li comunitats linguisticas a susviure e se desvolopar » (p. 15).

Concebut en fonccion de la descuberta de l'importança primiera de realitats socialas negligidas dins lis ideologias au poder, l'ensag d'analisi politica prospectiva que Gui Héraud nos prepausa utiliza pasmens un ensèm pron complèt de donadas. D'aquí sa valor e li escasenças qu'a de s'impausar davant l'istòria.

Gui Héraud refusa cinc tips d'organizacion inter-etnica per Euròpa : 1) L'Euròpa di patrias e 2) una federacion d'estatònacions : aqueli concepcions presentan doas decas essenciais : « lo manteniment de l'opression interna actuala e la perpetuacion di rivalitats externas » (p. 131). 3) Una federacion de regions economicas : doctrina a la mòda que, dins la mesura que fa ges de plaça a la dimension etnica, es un economisme que

« condús au nivelament, a la mòrt di patrias, a la massificacion, a la civilizacion de l'enuég » (p. 134); 4) una federacion di panetnias, que semblava d'èstre la solucion entrevista dins l'*Europe des ethnies*, e qu'es aici refusada per de que « segurament, i auriá pas pus, en teoria, qu'una sola sobeiranetat, mai la tròp granda predominènça d'una etnia bastariá per arroinar la volontat d'independéncia mutuala incarnada per la Federacion. Aquò's ni mai ni mens lo cas de l'Union Sovietica, aquela federacion de pan-etnias gastada per la supremacia russa » (p. 137); 5) Gui Héraud refusa tanben l'idèa d'una Euròpa dis Etnias sobeiranas preconizada per F. Fontan (3) : li disproporcions entre lis etnias constituïsson un perilh sempre viu de pèrdia d'equilibri, estènt que rên pròva pas que lis etnias constituïdas en nacions sobeiranas servarián pas l'agressivitat que caracteriza lis Estats poli-etnics. Li donadas que serián necessàrias per fondar una tala critica son de manca per ara : l'istòria d'efiech porgis pas d'exemple de grands ensèms d'etnias constituïdas en nacions sobeiranas, e sabèm pas quinas serián li consequéncias psicologicas d'aquela nòva situacion facha i grops etnics. Adonc Gui Héraud balha pas d'argument decisiu qu'impausésse sa causida, mai pensa eu mai prudent (e l'importança de çò qu'es en jòc justifica aquela prudéncia) de se'n tenir a un equilibri federau que deuriá èstre una proteccion eficaça còtra li tendéncias agressivas que podrián susviure.

Fin finala Héraud prepausa una federacion de regions monò-etnicas que permetriá de temperar la disparitat dis etnias per quant a son importància numerica (d'un centenat de mila a un centenat de millions d'òmes), tot escafant lis antagonismes interns dis estructuras poli-etnicas. Dins aquel esquèma d'una Euròpa federala, lis etnias formarián entre li regions monò-etnicas e la Federacion un « escalon intermediari », a vocacion especializada (p. 139) que i serián fisats li inte-

rès culturaus de l'etnia. Aquela estructura perfiechament equilibrada s'acòsta dis analisis fachas dins lo quadre de l'Estat francés per Robèrt Lafont. Lafont crèi necessari de dessenhar tres regions occitanas pèr rèndre còmpte de la realitat di fachs sociaus e economics, mai a pas jamai negat l'exigéncia imperativa ela tanbèn de pausar li problèmas culturaus en defòra de tot localisme, au nivèu de l'ensèms dessenhat per li limits de l'occitan.

Voudriáu pas conclure aquela presentacion d'un libre tan ric per la pensada sensa sotalevar un problèma que malastrosament es pas envisatjat per Gui Héraud. Quini rasons justifican l'aplicacion d'aquel esquèma federalista fòrça agradiu a una Euròpa que si limits semblan d'èstre li de l'« Euròpa occidentala » (sènsa lis estats socialistas e la Grècia) ? (cf. p. 153). L'Euròpa de Gui Héraud es definida d'un biais estrictament arbitrari. Comprene ben l'encausa inavoadada — mai digna de respiech — d'aquel oblit : se li problèmas di minoritats etnicas pòdon pas, logicament, èstre resouguts dins lo quadre estatò-nacionau, lo quadre europenc sembla mai favorable pèr una presa de consciéncia eficaça. Es possible qu'aquela analisi prospectiva siá confirmada per l'istòria. Mai aquò's pas una certitud absoluta, e aquela jòga fa dintrar dins una analisi rigorosa que non sai una causida motivada per un oportunisme tactic que l'autor ne ditz pas rên. Davant aquela incertitud, m'acontentarai de botar en relèu dos fachs.

Primier es mai qu'evident que li problèmas etnics que se pausan en Euròpa son grèus : aquò's la qualitat de la civilizacion de nòstre continent qu'es en jòc, e son de culturas d'importança primiera que son uei amenaçadas de desaparéisser pèr sèmpe. Mai la consciéncia d'aquieu fach deu pas nos amagar que li problèmas de minoritats etnicas se pausan so-

(3) François Fontan, *Ethnisme, vers un nationalisme humaniste*, Nice, 1961.

venti fes d'un biais fôrça mai dramatic per l'ensèm de nòstra planèta.

En segond luòc, l'esperfòrç teorik de Gui Héraud, l'istòria sancionèsse sis analisis, pòt menar fins a una Euròpa federala. Aqueu blòt novèu, pèr pas conèisser li tibaments interns dis estructuras estatò-nacionalas, es que serà a l'abric di tendéncias agressivas d'aquelis ensèm ? Lis analisis citadas mai naut a prepaus dis etnias constituïdas en nacions sobeiranas mòstran que Gui Héraud respondriá de segur de non a aquela question angoissosa. Alara ? Una Euròpa federala risca bèn d'èstre pas a l'escala mondiala qu'un blòt fàcia a d'autri blòts (U.S.A., U.R.S.S., China...). Se de reorganizacions dau tip d'aquela prepausada per Gui Héraud pèr Euròpa i son pas entrepresas, es de crénher que l'equilibri mondial siá pas melhorat d'un biais decisiu per l'existéncia d'una Euròpa federala d'aquela mena.

Vesèm uei que la poissança di dos blòts mai importants, l'U.R.S.S. e lis U.S.A. es amenaçada pèr de problèmas etnics e nacionaus que n'es l'encausa la preséncia, au dedins d'aquelis ensèm, d'etnias minoritàrias. Aqueu movement d'etnias, luchant per la liura disposicion d'eli-meteissas, que se desvolopa dins l'Euròpa de l'Est, en Asia, en America dau Sud, fin finala sus la planèta tota, alarga fôrça lo problèma di minoritats etnics. S'estacar a resòuver aqueu problèma dins lo quadre d'Euròpa, sensa tenir en còmpte aquela dimension mondiala, me sèmbra scientificament contestable. D'ara en abans es una solucion globala que fau cercar, a l'escala planetària. Es segur que lo libre de Gui Héraud constituïrà una referéncia de pretz per quau ensajarà de prepausar una teoria valedoira pèr l'ensèm di problèmas etnics que se pausan a l'umanitat dins aquela fin dau segle XX.

Enric GIORDAN.

LINGUISTICA

Robèrt Lafont, *LA PHRASE OCCITANE*, P.U.F., 1967.

AQUEL trabalh de gramatica (*Assag d'analisi sistematica* : aital es jostitolada aquela tèsi) s'apièja sus un despolhament larg de tèxts d'òc causits desempuòi l'Edat mejana fins al nòstre temps e sus la realitat parlada quotidiana — qu'aquò ten lo meriti d'assetar l'estudi en diacronia tant coma en sincronia — per definir la frasa occitana, es a dire una identitat sintaxica de l'ensèm occitan, identitat qu'es facha d'un rescontre de tendéncias comunas. Aital lo Lafont n'arriba a botar l'occitan al reng de las lengas indo-europencas mai avançadas e, dins un vejaire qu'es mai larg, a joslinhar los fachs que lo destrian de las autras

lengas romanas — e mai que mai del francés. Dins tot aquò quicòm es essencial : la diversitat que, en susfàcia, se mòstra dins las frasas occitanas, los parlars d'Occitània qu'òm ditz sovent que son la pròva qu'existis pas una lenga vertadièra, tot aquò lo Lafont l'escana, que trapa lo ligam per engarbar lo tot, e identifica l'existéncia d'una sintaxi especificament occitana, doncas l'existéncia d'una lenga : l'occitan.

Pasmens, s'aquò's essencial, lo trabalh del Lafont òm pòt pas lo plegar en tres frasas : se son interès es dins una ajuda de consciéncia linguistica nòstra, òm pòt pas doblidar — sens parlar de las quali-

tats scientificas de l'estudi que son grandas, fòrça — que nos balha una polida molonada de fachs d'òc, e que tanben se presenta per èsser una debuta bona per de recercas concrètas. Aital me sembla un meriti important d'aquel libre de poder èsser utilizat : en botar l'occitan a la sieuna plaça vertadièra amb tot l'atlatge de gramatica teorica que per aquò caliá, l'autor a pas facha sola una demonstracion, mas a dobert lo camin, e

l'a dobert larg, a un trabalh practic que fin finala deuriá ajudar fòrça lo nòstre ensenhament ; mai luònh que la quita documentacion de l'òbra, mai luònh que sa diversitat, existis la possibilitat de faire son pro de la realitat d'una frasa occitana per adobar d'un biais scientific — eficaç doncas — l'estudi de la nòstra lenga.

Pau FABRE.

Francesc Vallverdú,

L'ESCRITOR CATALA I EL PROBLEMA DE LA LLENGA,

Llibres a l'abast, edicions 62, Barcelona, 1968.

GES de libre podiá melhor marcar lo centenari de la naissença de Pompeu Fabra : en plaça d'omenatge a la memòria dau linguista catalan, Francesc Vallverdú nos balha un ensag a l'encòp lucid e ric sus la situacion de l'escrivèire catalan davant sa lenga e son public, que li dificultats, coma li victòrias, i son pas jamai amagadas.

Lo metòde de Vallverdú es doblament eficaç : analisa li fachs amb òrdre e imparcialitat, e ne tira li leiçons essencials per l'avenir, leiçons que nos pertòcan mai que mai nosautres occitans.

Especialament interessant es lo quarantenat de paginas ont F. Vallverdú examina lo problèma — sovent rescontrat en çò nòstre — dau *bilinguisme*. Puslèu que de se fòrviar dins de discutidas abstrachas, Vallverdú definis aqueu problèma au nivèu di realitats catalanas, tot l'acarrant amb lis actituds diversas qu'an pogut èstre presas per aclarir un estat de fach complex. S'agis pas, donc, de trobar, ò d'impausar una solucion tota teorica mai, au travers d'una tiera d'observacions e en s'apielant sus de trabalhs scientifics — aici Meillet, Martinet e Badia i Margarit — de desgatjar una rega

generala d'evolucion que podriá permetre una solucion vertadièra ela, en defòra di prejutzats de tota mena que mancan pas d'èstre utilizats per justificar un ponch de vista ò un autre : « *és possible* », concluis Vallverdú, *que la societat catalana esdevingui en un futur més o menys pròxim fortament unilingüe, amb la coneixença general d'una segona lenga (el castellà), com a llengua de relació* ». Fòrça ensenhere, dins aquela amira, es lo capítol consagrat a la causida de la lenga : d'efiech se, per la maja part dis escrivans catalans, « *l'elecció, en un sentit estricte, no s'ha produït...*, també és cert que molts escriptors catalans s'han plantejat algun dia o altre la pregunta ». Vallverdú destria, demest li motius que condicionan aquela causida, de factors subjectius (e subjectivats) e de factors objectius. En terme de *limitacions*, subjectivas e subjectivadas, son de notar subretot : a) « *les argumentacions pretesament científiques a propòsit de les limitacions del català, com a sistema lingüistic* », b) li condicionaments sociologics (pasmens lo catalan es pas unicament la lenga de la borgesiá), c) li condicionaments d'educacion ò familhaus. Per quant

i limitacions objectivas, son de doas me-
nas : d'un band li rasons d'eficacitat (çò
qu'es lo cas de tota lenga minoritària :
son public es necessàriament gaire nom-
brós), d'un autre band li rasons istoricas
(es a dire lo pes de la literatura e de la
lenga castelhanas). La conclusion de Vall-
verdú, pasmens, au terme de son en-
quèsta, es clara : « *algunes són falses li-
mitacions i responen a actituds apriorísti-
ques o justificatives d'una situació anò-
mala ; d'autres son limitacions comunes a
totes les llengües minoritàries i fer-ne cas
fóra tant com frenar el ple desenvolupa-
ment d'aquestes* ».

Una clartat pariera sorgenta de l'estudi
que fa Vallverdú dau bilinguisme literari :
un còp establida la distinccion entre la
lenga literària au sens estricte (es a dire
la lenga de la literatura de creacion) e la
lenga emplegada dins lis obratges d'in-
vestigacion, òm se maina que, en mai
dau fach que lis escrivans importants
qu'an escrich dins lo meteis temps en ca-
talan e en castelhan son gaire nombrós,
li qu'escriguèron son òbra dins li doas
lengas finiguèron per ne causer una.

* * *

Antau desbosigat lo problèma dau bi-
linguisme, la question demòra pausada de
la vida d'una lenga fins ara sistematica-
ment, ò se'n manca gaire, tenguda en
defòra di mejans quotidians d'informacion
e de cultura. Lo bilanç, se l'acomparam
a çò qu'es possible a l'ora d'ara en país
occitan, es sai que mai que positiu ; mai
li chifras e lis estadisticas porgidas per
Vallverdú mòstran ben la santat encara
trantalhanta dau catalan, cogit soventi fes
de s'acantonar dins de domènis margi-
naus. Lo problèma de l'ensenhament, se-
gur, es au cèntr de tot ensag de solu-
cion : ensenhament au sens mai larg, ont
l'informacion e li mejans moderns de di-
fusion (radio, telé, cinemà, discs...) devon
aver un ròtle essenciau. Lo fenomèn de
la *nova cançó catalana* es un exemple
tipic d'aqueu ponch de vista.

Pausar lo problèma de l'ensenhament e
de l'informacion, aquò's tanben pausar lo
problèma de la lenga, ò, per lo mens, de
la lenga *literària*. Li remarcas de Vallver-
dú sus aqueu subjècte rejonhon la situa-
cion occitana de pron près, e mai lis
exigéncias afortidas sián fòrça mai gran-
das que non pas en çò nòstre. Li dos
perilhs son ben coneguts, e malaisits de
defugir : an per nom faus realisme e aca-
demisme. Seríá tròp lòng de tornar prene
tota l'argumentacion de Vallverdú : l'im-
portant es de pas oblidar que « *la llen-
gua té diversos nivells estilístics* », e que
l'existéncia d'una lenga a l'encòp neutra
e duberta a toti li novetats d'escritura
demanda un equilibri sempre mes en
question entre aqueli nivèus estilístics.
L'analisi de la lenga de cinc demest li
mai coneguts dis escrivans catalans de
uei (J.V. Foix, Joan Oliver, Salvador Es-
priu, Mercè Rodoreda, Joan Sales) dona
tota sa valor d'actualitat a l'òbra e a la
pensada de Pompeu Fabra : recerca
d'una certa coheréncia au travers dis in-
novacions personalas e collectivas, en
defòra de tota lei exteriora a la vida de
la lenga. Aquela coheréncia, aquò's evi-
dent, es luenh d'èstre realizada a l'ora
d'ara, mai basta d'examinar a la lèsta,
per exemple, çò qu'òm es en drech d'exi-
gir d'un tèxt escrich en catalan e d'un
tèxt escrich en occitan per ne mesurar la
relativitat. L'urgéncia d'una vertadiera
lenga literària occitana ne sortís renforti-
da, subretot quora òm vèi l'ample e la
complexitat de la situacion catalana e
quora òm pren consciéncia de la realitat
practica di questions qu'ensaja de pausar
coma cau per un còp aqueu libre.

Li perspectives dessenhadas per Vall-
verdú s'embarran pas dins l'irrealisme ò
dins l'irresponsabilitat : s'esperfòrçan de
trobar a caduna dis interrogacions de
l'escrivan catalan fàcia a sa lenga de res-
puestas justas e concrètas, sensa pas-
mens neglegir li possibilitats mai radica-
las de cambiament. « *Considero, escriu
Vallverdú en conclusion, que, si l'escrip-*

tor català de 1968 sabia treure'n una reflexió adequada, tributaria, creadorament, el millor homenatge a les ensenyances fabrianes i, ahora, faria un servei de va-

lor incalculable no solament a la literatura sinó a la mateixa llengua ». Lo libre es a la nautor de la tasca entreprise.
Felip GARDY.

LITERATURA, FOLKLORE, MUSICA

Joan-Batista Fabre, ISTORIA DE JOAN L'AN PRES, col. Montjòias, Lo Libre Occitan, 1967.

S'ES dich tròp de mau dau segle XVIII occitan. La renaissènça dau sègle XIX, esbleugissènta qu'esbleugissènta, nos fai mai d'un còp deixar de caire dins una mena de purgatori literari tot çò que venguèt abans. I a ansin una mòda que tòrna temps en temps : la descuberta de l'abat Fabre. Li reedicions de son òbra occitana se comptan plus, e pasmens es totjorn de descobrir.

Es per aquò que fau grandmercejar Lo Libre Occitan que nos balha enfin una bona edicion moderna de lectura de Joan l'an pres. L'edicion « pedagogica » de Marcèu Barral èra agotada dempuèi un brave temps. Dins de país normaus, tot lo mond sauprián una istòria coma la de Joan l'an pres, e mai li que l'aurián pas legida... Li saberuts de la literatura an rèn a i pèdre : es una òbra mai que mai importanta pèr lo realisme e lo biais picarèsc. Dins aquela obreta, Fabre d'aver d'un còp e en se chalant una originalitat qu'avián pas totjorn li picarèscs

francès. Basta, Joan l'an pres se presenta pas :

« Joan, onte es Monsur vòstre paire ?... »

« lieu i respondiái : — L'an pres ! »

E per la significacion de l'òbra pèr nosautres, trobaretz dins aquela edicion una avant-dire d'Ives Roqueta que vos assabentarà sus lo « marienbadisme » que l'òbra de Fabre i rintra en plen dedins. Es un morcèu d'anti-istòria literària...

La novetat foguèt d'apondre au roman picarèsc dos operàs de l'abat Fabre : Lo Tresaur de Substancion e l'Operà d'Aubais. Se vos esperatz a de besonhas vielhanchonas, vos enganatz. Son de tèmps, segur, mai, coma se foguèsson estats escrichs d'a ier, an servat tota sa frescor, son gaubi naturau e riserèu. Foguèsson representats amb un brigolon de musica, farián miranda de segur. Grandmercé au Libre Occitan que nos semond aquelis òbras de l'autor dau Sèti de Cadarossa, en i balhant una segonda jovença. E subretot que s'aplante pas en tan bon camin !
J. M. MICHEL.

Pere Verdager, POESIA ROSSELLONESA DEL SEGLE XX, ed. 62, col. Antologia catalana n° 37, Barcelona, 1968.

A QUEL libre de Pere Verdager ven comolar per part un voidè e, sens èstre un estudi critic d'ensemble, constituís pasmens un panoramà que, fins a l'ora d'ara, èra demorat mai que polsós.

Polsós per encausa de la sempiterna bestiesa d'òmes que jutjan digne d'elles soncament çò que s'escriu en francès e considèran coma sens interès las elucubracions catalanas dels autres. Polsós

tanben pr'amor de la gelosiá dels uns, qu'aïman pas gaire que se parla dels autres.

Lo trabalh de Verdaguer deuriá dubrir un pauc los uelhs del public rosselhonés, e arroïnar lo mesprez d'unes pseudò-intellectuals de província que mancan jamai de se trufar de tota produccion catalana.

A la debuta del sègle (en 1908), Amade aviá entreprés una tasca parièra dins son *Anthologie Catalane*. Demest los precursors, coma Prepatx e Bonafont, s'i atrobava ja Josep-Sebastià Pons, presentat coma una grand escrivan de venir. Desempuèi, ges d'antologia propriament rosselhonosa aviá pas vist lo jorn e, per conóisser la produccion poetica en catalan, caliá recebre la *Tramontane*, anar ni flar del costat de l'areopagi un pauc decadent de la *Ginesta d'Aur*, o faire la caça als qualques libres a compte d'autor que pareissián de temps en autre.

Astrosament Barcelona un còp de mai ven d'ofrir als Rosselhonès la possibilitat materiala de faire, per lo biais de Pere Verdaguer, un bilanç poètic.

Cal dire primièr que sens Barcelona d'un band e Occitània de l'autre band, la renaissença literària en Roselhon auriá pas capitat. La renaissença rosselhonosa, d'efièch, a sorgentat del corrent barcelonin e del corrent mistralenc. Mas sos promotors (la còla Prepatx) foguèron pas profètas dins son país : l'esbrilhaudanta produccion barcelonesa, e mai foguèsse pas completament desconoguda, penetrèt jamai dins lo pòble, e lo catalan, per la falta d'aqueles que se disián sos aparaires, demorèt per gaireben totes la lenga del rire e dels trabalhs tradicionals (aire conogut).

« Socialament la Renaissença foguèt un fracàs » afortis Joan Fuster (dins *Nosaltres els Valencians*) a prepaus de la ciutat de València. Aquò's verai tanben pel Rosselhon. La literatura catalana en Ros-

selhon es adonc per esséncia extrà-populara (alevat Un Tal) ; se desenvolopa en marga, dins de cercles d'amics que se veson sovent, se legisson e, naturalament, se cubrisson d'elògis. Coma aqueles cercles, formats de personas pertanhent a la bona borgesiá de Perpinyà, podrián concebre sa mission ? E es qu'an consciéncia d'aquela mission ? Non. A la debuta, òm fa de sentiment, e atal se compausa tota una poètica del desaire, del paisatge, de las emocions personalas, e puèi òm s'ensepelís dins la lirica de cloquièr e la banalitat. Aquela tissa — que se retroba dins la poèsia dels Jòcs Florals, mancarà pas de tot esterilizar.

Sol Pons, tot en demorar dins un ambient rosselhonés, capitèt de lo trespasar, e poguèt donar a sa poèsia e a sa lenga una valor universal.

L'autre ponch de rescontre entre los poètas de la debuta del sègle, que s'acampan a l'entorn de la *Revue Catalane*, aquò's son « chauvinisme » franchimand e sa germanofobia primària. Antinomia fundamentala e que sembla lor escapar : mesclan dins son òbra la batesta catalana e l'esperit jacobin. La Guèrra de 14 serà per eles l'escasença de renfortir incondicionalament sa *franchimandariá* (cf. per exemple dins la *Revue Catalane* del 5 d'abril de 1917, p. 54 : « se lo poèta aima aquesta Catalhona que porta las quatre barras e per laquaija el fa amb amor una corona de ròsas, se garda d'oblidar la granda patria francesa »). Aquò's plan caracteristic d'un temps ont cercan de faire nàisser un *rosselhonisme* de ton, de pensada e de lenga, ont s'empegan dins çò que se podriá sonar lo *pyrénéès-orientalisme*. E es mens que jamai question que lo catalan jòga lo primer ròtle : la *Revue Catalane* es escricha per sos tres quarts en francés.

Cal pas tustar de tròp pasmens sus aquel mond : s'an mal fach çò qu'an fach, an permès a la generacion de 1936, la de *Nostra Terra* d'aver de posicions

mai claras, e de concebre un catalanisme progressista. (*Nostra Terra*, a la velha de 1939, compreniá mai de 2.000 abonats o membres, çò qu'èra enòrme per lo Rosselhon). Atal d'òmes coma Cerdà, ajudat primier per C. Grandó, an pogut descobrir lo fach catalan.

Lo pretzfach de Verdaguer, se vei, èra malaisit, estent que s'agissiá d'ordenar d'un biais representatiu los corrents d'una epòca tota e de desgatjar los aspèctes essencials de la poèsia rosselhonèsa de lenga catalana.

Sa causida es pro eclectica, e los sièis centres d'interès qu'el a destriats convenon plan. Los poèmas, dins son ensemble, daissan una impression de las bonas. J. S. Pons e J. P. Cerdà, que son de segur los dos melhors escrivans que lo Rosselhon aja coneguts, i tenon evidentament una granda plaça. La lenga, o cal

dire, es generalament plan manejada, amb una pro larga varietat estilistica.

Una causa pasmens : sus los 23 poètas presentats, la maja part es constituïda per la *vièlha garda*, es a dire los que son nascuts abans 1900. N'i a pas que sieis per èstre nascuts après : Gomila (qu'es malhorquin) 1906, Guiter 1909, Cayrol 1920, Morer 1922, Català 1929, Gouzy 1933. E a ma coneissença, existís ges de poèta en Rosselhon que siá nascut après 1944. D'aquí un malaise angoisós per quant a l'avenir de la lenga catalana en Rosselhon.

Aquò fa pas que sotalinhar la necessitat del libre de Pere Verdaguer que, crese, aprepara per lèu un ensag consacrat als fabulistas rosselhonés e d'antologias dels segles XVII, XVIII e XIX. Atal serà encara melhor desvelada la catalanitat fonsa del país rosselhonés.

G. CASTELLVI.

Encres Vives, POEMES DE LA CIVILISATION OCCITANE, n° 62-63, 1968.

SABEM que l'escrivèire e sa civilizacion son totjorn estrechament ligats ; i a d'epòcas qu'ensajèron de destruire aqueu ligam sota de pretèxts d'universalitat, mai fin finala capitèron pas que de copar l'escrivèire de son pòble » escriu Miqueu Cosem dins la presentacion d'aqueli « poèmas de la civilizacion occitana ». E perseguis en afortissent : « per un òme dau miegjorn, la paraula civilizacion tèn un sens plan precis. Aquò's pas soncament l'istòria dis òmes, mai tanben son biais d'assimilar la natura e de la susmontar, aquò's tanben un biais de viure ». Se pòt qu'èstre d'acòrdi amb aquò. E plan mai encara quora M. Cosem mòstra li possibilitats di país occitans dins toti li domènis de la cultura, possibilitats fins ara scientificament escanadas per un

« Estat borgés centralizaire ». Mai per de qué s'arrestar en camin ? Per de qué alara voler a tot pretz justificar, sota lo cobert de formulas lèu dichas (per exemple aquela : « *escrivèires de lenga occitana e escrivèires de la lenga francesa, que vivon dins lo quadre d'una meteissa civilizacion, son estrechament ligats per sis objectius e per una causa comuna* ») un estat de fach qu'es tot lo contrari d'aqueu dialòg que Cosem reclama d'un autre band ?

E puèi, es qu'un dialòg vertadier seriá possible entre tot aqueu mond ? Quora òm legis ENCRE VIVES, que s'i resconrtan, mesclats a de poètas francés, sièis poètas occitans dins sa lenga (R. Lafont, S. Bec, J. Larzac, B. Manciet, J. Rebol, G. Suberròcas), ont es lo dialòg ? Un

ensèms de preséncias mai ò mens preséntas au legèire, e pas mai. Renat Nelli poèta occitan en francés. Aquò vau melhor que pas rèn de tot, segur. D'aquí a faire de la lenga un alibi sens ges de valor que segondària e despessada, i a qu'un pas, aisit de lo faire. Es sai que coratjós de pausar francament lo problèma de la lenga : mai de qué servís, tan-

lèu pausat, de lo defugir en quatre regas e sièis poëmas? Se la poësia es dire — foguèsse quicòm d'autre que seriá çò meteís — vese pas clar çò qu'es un « poèta occitan de lenga francesa », levat un cas d'espècia. Per n'autres un testimoni de mai, demest tant d'autres, de nòstre esquiçament istoric. Jamai pasmens una solucion. Felip GARDY.

ODA A SANT AFRODISI, Poëma de l'Ives Roqueta,

Coll. « Messatges », I.E.O., 1968.

PRIMIÈRA reaccion : enfin un libre de l'Ives que li sembla. Lei que conoissem un pauc lo Roqueta, sei « Puta » ! e sei « Visca la França... », eriam estats decebuts d'a fons pèr « Lo poèta es una vaca » : un libre que te començava amb la mòrt d'un vièlh, pèr s'acabar sus una vista de bòria amagada deis aubres. L'Ives tanben enterrava son papeta.

Segonda reaccion : enfin un libre que nos sembla. Qu'èra pas lo còp de passar de la « Vida provinciala » a la « Revolucion regionalista » pèr ne demorar au catoiatge en poësia. Amb l'Oda a Sant Afrodisi avèm lo prefaci poètic a la revolucion occitana.

* * *

Una data aqueu libret. Au fons es benlèu en poësia que l'enquistament nòstre èra mai espés, de totei lei polidas causas que li metiàm dessús pèr de dire de l'amagar. Primièr lo Suberròcas calèt de portar sei flors davant lo nòstre barri dei lamentacions, e lo nomèt pèr lo sieu nom. Arriba ara lo Roqueta, que sòna un viech, un viech, e un occitan un negre.

* * *

Acabada la poësia solitària. Jamai la nòstra foguèt tan solidària. Amb lei negres totei, e de tota color ; amb cada

revolucionari. Que lo problèma occitan non es una question metafisica, coma fa gaire se podiá encar pensar en legir nòstrei letras : es una situacion coma fòrça n'i a, e que coma elei ten solucion : la revolucion.

* * *

Ara se me sortètz l'istòria vièlha de saber se l'Ives prend pas son desir pèr la realitat, vos farai la respònsa vièlha de la realitat d'este desir (causa importanta aici bòrd parlam poësia) e tanbèn dau desir d'esta realitat. E vos demandarai puèi (ieu ò Roqueta) se sabètz una altra sortida. Que i a pas que doas possibilitats : ò ben la « flor novèla que s'expandís pèr totes pans », coma ja en son temps l'esperèt l'Anonim ; ò ben « aquela flor que regla tot » : a cima de la civilizacion de consomacion-alienacion la flor de niu, atomica ò pas. E podèm pas causir.

* * *

L'Oda a Sant Afrodisi non se pòu resumir, ni mai citar, mai cresi que aquí n'ai dich l'essenciau. Ara la vos cau legir s'es pas fach, ò tornar legir dètz còps se ne siatz pas qu'a vint.

J.-I. ROIER.

**Ballets Occitans de Toulouse,
CHANTS ET DANSES DES PAYS DE LANGUE D'OC,
Philips, 844 529 PY.**

UN segond disc en seguida dau disc « catar » (que daverèt lo Premi internacionau dau disc de l'Acadèmia Charles Cros). An trobat un estil nòu, subretot dins li cants : *la Pastora, l'Antoena*. Mai atencion au gost dau document, a la tissa dis instruments « tipics » : i a tròp de cabreta e de viela a nòstre

avejaire. Pasmens, levat la temptacion « folklorista » e la grafia marridassa (s'es pas una vergonha d'escriure ansin (e l'I.E.O. en de qué servis?), aquò fai un polit disc di *Ballets Occitans*, que s'ameritan d'èstre encoratjats.

J. M. MICHEL.

**Raimon, CANÇONS DE LA RODA DEL TEMPS
(Raimon/Salvador Espriu), C.B.S. 63.040.**

ENCARA un còp fau grandmercejar C.B.S. que nos semond un segond disc de Raimon : aquí mai fau passar per Paris. Li discs catalans per li trobar en çò nòstre es tot un affaire. E pasmens, i a de moments, òm diria que canta per nosautres, Raimon. I a fòrça temps que me demande s'es assabentat sus lo fach occitan, se sap qu'existis ribon-ribanha un occitanisme encara mau desgatjat de sa preistòria, mai qu'atròba dins son cantar una rason d'èstre e de faire avant. Qui-còm me tafura : Raimon, crese pas que foguèsse vengut cantar en país occitan. Per assadolar nòstra fam i a encara li discs.

Dins aqueste enregistrament un costat es consagrat i poèmas de Raimon : i tornaretz trobar lo « fenomen » Raimon, lo di grandi cridas, di cançons politicas :

*En l'any quaranta
Quan jo vaig nàixer
Jo crec que tots
Tots
Havien perdut...*

Es vengut un mite, sa poèsia se fai profecia : tot passa dins aquela vòtz rufa, e tan doça de còps. Tot i passa : *Quatre rius de sang, Cançó del remordiment*. La

cançon, ne fai çò que vòu : i balha mai d'intimitat dins *Petita cançó de la teva mort* :

*La teva mare plora
En el carrer de l'Om...*

E mai de la cançon d'amor : *No sé com, però sempre t'estimaré...*

La segonda fàcia es per nosautres una descuberta : la poèsia de Salvador Espriu ne'n sòrt coma d'una re-creacion. Sèmbla pas possible, lo tèxt escrich, lo poèma ven poèsia. Es un art mai subtiu, mai secrèt, que la personalitat de Raimon se i es pastada. Lo mai grand poèta catalan, lo mai grand cantaire, un sol cant :

*Cançó de la mort a l'alba
Cançó de la plenitud del matí
Cançó del matí encalmat
Cançó del pas de la tarda.*

De tot biais lo cantar de Raimon ditz tot-jorn mai que çò que lo tèxt ditz, mai aquí vos i convide : son de moments coma n'i a gaire :

*Solitari, en la pau
Del jardí dels cinc arbres
He collit ja el meu temps
La rara rosa blanca...*

J. M. MICHEL.

Difusor de totas edicions occitanas :

LO LIBRE OCCITAN

82 - LAVIT

B. P. 1

DEMANDATZ LO CATALOG GRATUIT

VIURE ES EN VENDA A

- Ostal de la Premsa, Bd., V. Hugo, Nimes.
- la librariá Lacour-Devoisin, Bd Amiral-Courbet a Nimes,
- » Teissier, C. Regala a Nimes,
- » Sauramps, C. St-Guilhem a Montpelhièr,
- » « l'Ane d'Or », C. de l'Argentariá, Montpelhier.
- » Vallat, Pl. Chabaneau, Montpelhier.
- » Bouisson, Avenue Maréchal Foch a Besièrs,
- » de la Ciutat, 43 C. Clémenceau, a Carcassona.
- » J. Racine, Q. de Lattre de Tassigny a Sèta,
- » Roustan, 2 C. Sauvages a Alès,
- » Romanilha, C. St Agricool, Avenhon.
- las librariás Quartier Latin, 68, Bd. de la Liberacion, e Laffitte, 156.
la Canebiera, a Marselha,
- la librariá Courty, C. « des Poilus » a La Ciutat,
- La Maison de la Presse, 9 C. de la Republica a Aubanha,
- la librariá L. Viven, C. E. Vaillant a Decazevila,
- » Bitard, C. de la Republica a Peirigús,
- » Juliette Récamier, 31 C. de la Caritat a Lion.
- « A la Bible d'Or », 22, Car. del Taur. Tolosa.

- *La Revolució mancada e capitada.*
- *Poëmas e testimòni de mai.*
- *Per comprene nostre temps.*
- *Questions del nacionalisme : America del Sud, Alemanha.*
- *Calendari.*

N° 13

